

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1890.

Andra Kammaren.

N:o 39.

Måndagen den 5 maj

kl. 7 e. m.

§ 1.

Herr vice talmannen, hvilken till en början ledde kammarens förhandlingar, lät uppläsa följande till kammaren ankomna protokoll:

Protokoll, hållet inför statsrådet och chefen för kongl. justitiedepartementet den 5 maj 1890.

Komministern Anders Magnus Lunderqvist hade aflemnadt fullmakt, utvisande, att han vid riksdagsmannaval, som den 30 nästlidne april förrättats i Sundals härads valdistrikt af Nordals, Sundals och Valbo härads domsaga, blifvit utsedd till ledamot af Riksdagens Andra Kammare för tiden till den 1 januari 1891; och sedan berörda fullmakt befunnits vara i föreskrifven form utfärdad samt vidare granskats af vederbörande fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret, utan att dessa mot fullmagten framställt någon anmärkning, beslöts, att protokoll öfver hvad sålunda förekommit skulle meddelas Andra Kammaren, hvarjemte fullmagten skulle till kammaren öfverlemnas för att hållas Lunderqvist tillhanda.

In fidem

Karl Lindbäck.

Jemte det protokollet lades till handlingarne, beslöt kammaren, att den ifrågavarande fullmagten skulle till herr Lunderqvist återställas.

I sammanhang härmed skulle här antecknas, att herr Lunderqvist denna dag intagit sin plats bland kammarens ledamöter.

§ 2.

Fortsattes föredragningen af särskilda utskottets för behandling af förslag angående ändrade bestämmelser med afseende på de allmänna läroverken och pedagogierna utlåtande n:o 1.

Ang. indragning af åtskilliga pedagogier m. m.

Punkten 8.

I fråga om indragning af vissa pedagogier och lägre allmänna läroverk var af Kongl. Maj:t föreslaget:

»att efter nästa läsårs slut följande läroverk må indragas med de ordinarie ämneslärares afgang, dock senast den 1 juli 1893, nemligen: enklassiga pedagogierna i Öregrund, Ulricehamn, Mariefred, Linde, Säter, Falkenberg, Laholm och Mönsterås; tvåklassiga pedagogierna i Hjo, Hedemora, Grenna, Kungelf, Kungsbacka och Borgholm; samt treklassiga allmänna läroverken i Vernamo och Ronneby;

att de vid läroverkens indragning å dessas stat kvarstående lärare må uppföras å indragningsstat med de löneförmåner, som enligt nu gällande ordinarie stat dem tillkomma; samt

att under den återstående tiden för ifrågavarande läroverks verksamhet må vid dem tillämpas nu gällande bestämmelser med hänsyn till såväl läroplan och lästid som lärarnes aflöning.»

Med anledning häraf hade i enskilda motioner yrkats:

a) af herr *A. M. Lundberg* (motion n:o 216 inom Andra Kammarerna), »att, så vida icke första klassen vid rikets alla elementarläroverk indrages, Riksdagen ej heller må besluta indragning af någon utaf pedagogierna, utan desamma bibehållas åtminstone med en lärare»; och

b) af herr *A. P. Danielson* (motion n:o 220 inom Andra Kammarerna), »att Riksdagen, med afslag på Kongl. Maj:ts förslag i punkten 6 om indragning af Borgholms pedagogi, besluter att Borgholms pedagogi skall, på sätt Kongl. Maj:t i punkten 7 föreslagit rörande lägre läroverk i en del andra städer, ombildas till lägre allmänt läroverk med tre ämneslärare och sådan organisation, som i det vid propositionen fogade statsrådsprotokollet närmare därför angifves; under vilkor att Borgholms stad åtager sig att tillhandahålla erforderliga och lämpliga undervisningslokaler och bostad eller hyresersättning åt rektor».

Under mom. a) af förevarande punkt hemställde utskottet, att Riksdagen, med afslag å herrar Lundbergs och Danielsons motioner, måtte bifalla Kongl. Maj:ts omförmälda förslag.

Mot den af utskottet tillstyrkta indragningen af pedagogien i Borgholm hade reservation anmälts af herrar *A. Waldenström* och *S. J. Kardell*.

Sedan utskottets hemställan blifvit uppläst, anförde:

Herr Nilson i Lidköping: Gentemot Kongl. Maj:ts förslag och utskottets enhälliga tillstyrkande af detsamma läser det väl vara fåfängt att söka få någon ändring i den dödsdom, man står i begrepp att afkunna öfver de en- och tvåklassiga pedagogierna jemte ett par andra läroverk på köpet. Detta oaktadt kan jag ej underlåta att nu till denna kammare frambära en nådeansökan för de

lifdömde, för att, om icke mera, så åtminstone vinna något uppskof med domens verkställande.

Jag vill icke förneka, att åtskilliga skäl kunna anses tala för dessa pedagogiers indragning, såsom att undervisningens omfång vid dem är så ringa, att någon afsevärd bildning icke der står att vinna, samt att i anseende till lärjungarnes fatalighet kostnaden för deras undervisning blir alltför dyr. Men om detta ock är sant, så följer deraf icke såsom en gifven sak, att de böra indragas. Det ligger lika nära till hands att genom en förändrad organisation sätta dem i stånd att bättre fylla sin uppgift och vara till större gagn för de städer och orter, der de äro förlagda. Jag har tänkt mig att detta skulle kunna ske genom deras förändring till skolor för samundervisning åt gossar och flickor. Vi veta, att dessa mindre städer, der pedagogier finnas, icke hafva råd att upprätta och underhålla särskilda flickskolor. För dem och de kringliggande orterna skulle därför sådana samskolor bli till ofantligt stort gagn, och helt säkert skulle det ock snart visa sig, att elevantalet i dem icke skulle bli ringa.

Om alltså dessa städer finge behålla det nuvarande anslaget till lärareaföringar vid sina skolor med skyldighet för dem att själfva tillskjuta hvad som ytterligare kunde erfordras för ordnande af samundervisning till lämpligt omfång, så skulle efter mitt förmenande flera högst afsevärda fördelar dermed ernås utan någon kostnad för staten utöfver den nuvarande. Dessa fördelar blefvo: 1:o att våra minsta och fattigaste stadskommuner finge fortfarande behålla de skolor de haft under århundraden och som det måste synas dem hårdt att mista, under det många andra bättre lottade städer få sina skolor på statens bekostnad utvidgade; 2:o att de uppoffringar, som gjorts (af åtminstone många bland dem) för uppförande af nya skolhusbyggnader, icke blefve så godt som bortkastade penningar; 3:o att då nästan alla större eller medelstora städer åtnjuta statsbidrag till elementarskolor för flickor, äfven ifrågavarande smärre städer indirekt komme i åtnjutande af samma förmån derigenom att de af staten uppehållna pedagogierna äfven blefve tillgängliga för qvinlig ungdom; samt slutligen 4:o att samundervisningssystemet, som enligt Kongl. Maj:ts förslag skall, endast så vidt utrymmet medgifver, få tillämpas i de till ombildning föreslagna treklassiga läroverken, komme i de nuvarande pedagogierna att fullständigt genomföras och en mera omfattande erfarenhet derigenom vinnas rörande lämpligheten af detta systems vidare utsträckning inom våra undervisningsanstalter.

Den vinst statsverket årligen kommer att göra på samtliga ifrågavarande läroverks indragning, uppgår endast till 57,500 kronor. Är det rätt och billigt, att staten för denna jämförelsevis ringa vinsts skull skall beröfva dessa småstäder en under århundraden åtnjutet förmån och låta dem sålunda vara med om att betala till andra städer, på det dessas läroverk och lärare skola få bättre vilkor? Det må ursäktas de kommuner, som drabbas af denna åtgärd, om de icke utan knot och smärta finna sig deri, utan anse sig vara hårdt, ja våldsamt behandlade.

Ang. indragning af åtskilliga pedagogier m. m.

(Forts.)

Ang. indragning af åtskilliga pedagogier m. m.

(Forts.)

Bland de städer, som salunda utan vidare skola mista sina läroverk, är äfven en inom mitt kommittentskap, nemligen Hjo. Myndigheterna der hafva derför i skrifvelse till mig uttalat sin oro och sina bekymmer öfver det hårda ödo, som synes förestå deras stads Kongl. Maj:ts förslag gå i verkställighet. Jag ber att här få lemna en kort historik öfver detta läroverk, hvilken sannolikt i mycket liknar historiken för öfrige pedagogier. Skolan är snart 300 år gammal; hon räknar sin uppkomst från konung Carl IX, som till dess underhåll anslog kronotionden af vissa närbelägna hemman. Sedermera har skolan genom enskilda donationer uppgående till omkring 8,700 kronor erhållit en till viss grad ytterligare tryggad existens. Det blir, i parentes sagdt, ett kanske icke så lätt löst juridiskt spörsmål, huru, i fall läroverket indrages, staden sedermera skall kunna få till sin nytta använda dessa donationer, hvilka äro gjorda *icke* till staden, utan till dess af staten upprättade skola. — Men jag återgår till min historik. Under konung Oscar I:s senare regeringstid blef i kongl. proposition till Riksdagen föreslaget, att stadens skola skulle förvandlas till treklassigt elementarläroverk. Under förhoppning, att detta förslag förr eller senare skulle vinna Riksdagens bifall, affönades under flere terminer utan statsbidrag en extra lärare, hvarjemte staden lät med en kostnad af 30,000 kronor uppföra ett ändamålsenligt och prydligt skolhus med tre lärosalar jemte boställsvåning åt rektor, och dessutom särskild gymnastikbyggnad, allt i stadens utkant på en rymlig plats med vackra planteringar. Det är tydligt, att alla dessa för ett litet samhälle högst betydande uppoffringar icke blifvit gjorda, om samhällets invånare haft den ringaste anledning befara, att deras läroverk, långt ifrån att utvidgas, till och med skulle komma att alldeles slopas.

I kunnen, mina herrar, lätt finna att det nu tillämnade slaget kommer att träffa detta och andra likställda små stadssamhällen alltför hårdt. Ej nog med att de mista sina läroverk, de hafva i god tro utgifvit högst betydliga summor till läroverksbyggnader, som nu äro dem till intet gagn. Man säger, att dessa nog kunna användas för andra stadens ändamål. Ja, det kan ju vara möjligt; men det är lika möjligt, att de icke lämpa sig för något annat stadens ändamål, och skola de rätt och slätt afyttras, så säger sig sjelft, att detta icke gerna kan ske utan med stor förlust.

Det är sant, att lärjungeantalet vid Hjo pedagogi för närvarande är mycket ringa. Men det kan ju lätt tänkas, att detta beror på förhållanden, som staden icke rar för; och att med förändrade förhållanden elevantalet åter kan komma att ganska betydligt stiga, det har man exempel på från många andra skolor.

Nu kan det emellertid icke falla mig under nuvarande förhållanden in att ifrågasätta eller yrka, att Riksdagen skulle göra något undantag särskildt för Hjo och låta denna stad ensam få behålla sin pedagogi. Men jag anser deremot, att Riksdagen bör låta anstå med indragningen af de i denna punkt omnämnda läroverk

af det skäl, att det kan synas böra tagas i öfvervägande, huruvida icke de till indragning nu föreslagna läroverken, eller åtminstone ett flertal bland dem, lämpligen må kunna förvandlas till samundervisningsskolor för gossar och flickor, under vilkor att vederbörande kommuner med bibehållande af till hvartdera af dessa läroverk nu utgående statsanslag bidraga till läroverkets uppehållande och undervisningens meddelande i sadana ämnen och till det omfång Kongl. Maj:t kan finna lämpligt bestämma. Den tidpunkt är antagligen icke afvägsen, da staten måste i vida högre grad än nu är fallet, sörja för att landets qvinliga ungdom må kunna erhålla god elementarbildning. Skall detta kraf kunna tillgodoses, utan att för staten bli allt för betungande, så torde lämpligaste och billigaste vägen vara att i allt större utsträckning upprätta samskolor, der sadant utan olägenhet låter sig göra. Och såsom första verkliga steget härtill synes det mig vara synnerligt lämpligt att nu börja med de här ifrågavarande små läroverken.

Jag skulle därför helst vilja hafva punkten återförvisad till utskottet, på det utskottet måtte taga det förslag, jag nu antydt, under öfvervägande; men då ingen motion i sadant syfte förut är inom riksdagen väckt, så är gifvet att ett yrkande på återremiss icke skall af herr talmannen kunna upptagas. Det återstår mig då intet annat än att yrka afslag å punkten. Det synes mig ock att kammaren icke bör kunna hafva synnerlig betänklighet vid att vara med härom. Ur ekonomisk synpunkt spelar indragningen ingen särdeles stor roll för det närvarande. Ty det staten genom indragningen vinner, måste i stället, fast under annan rubrik, ur statskassan utgå till de lärare, som blifvit ställda på indragningsstat; och då är det väl bättre att dessa lärare ännu tillsvidare få utföra arbete för de penningar de af staten uppbära, än att de ej skola göra ringaste gagn därför. Ett års uppskof eller mer har alltså ingen betydelse för statskassan. Men derigenom sättes nästa riksdag i tillfälle att, innan indragningen definitivt beslutas, kunna pröfva om icke frågan lämpligen kan lösas på annat sätt, hvarigenom dels ett viktigt och beaktansvärdt statsändamål tillgodoses, och dels större skonsamhet visas mot små fattiga kommuner, hvilka väl må kunna hafva skäl begära, att Riksdagen betänker sig åtminstone två gånger, innan Riksdagen beröfvar dem sekelgamla, häfdvunna förmåner, som en gång blifvit dem af konungar och riksdagar tillförsäkrade.

Jag vädjar här till kammarens billighetskänsla och ber förtröstansfull om kammarens understöd, då jag nu yrkar afslag å den föredragna punktens 1:sta mom.

Herr Redelius: Nu förevarande fråga om indragande af 17 mindre läroverk har enligt min tanke vidsträcktare betydelse än vid första påseendet kan synas. Jag ber därför om kammarens uppmärksamhet för hvad jag har att säga dels rörande den ekonomiska och dels den sociala sidan deraf.

Ang. indragning af åtskilliga pedagogier m. m.

(Forts.)

Ang. indragning af åtskilliga pedagogier m. m.
(Forts.)

Hvad först den ekonomiska sidan beträffar kan man angående denna erhålla mer klarhet om man granskar tillgängliga statistiska uppgifter och gör några beräkningar och jämförelser. Jag ber då att få göra en jämförelse, som ligger närmast till hands, synes mig, mellan dessa 16 å 17 små läroverk tillsammansantagna och läroverken här i Stockholm, och detta så väl med afseende på folkmängden uti dessa nämnda städer i jämförelse med Stockholms, som lärjungantalet uti deras respektive läroverk, sådana de nu befinnas, och i afseende på kostnaderna.

Man kan inhemta utaf den kongl. propositionen, att under sistlidna höst varit uti rikets samtliga elementarläroverk intagna 14,417 lärjungar, i lägre och högre klasser. Af dessa komma ensamt på Stockholm 2,512 och på de nu ifrågavarande småstäderna endast 210; under föregående år lära de dock hafva uppgått till 290.

Hvad kostnaderna för det hela angår, så se vi af den framlagda staten, som utskottet tillstyrkt, att en summa af 3,681,601 kronor är för det hela behöflig. Vill man fördela detta efter antalet elever, så finner man, att det blir en summa af 255 kronor 36 öre för hvarje gosse i statens elementarläroverk. Huru mycket blir det då för de 2,512 lärjungarne i Stockholms läroverk, som staten underhåller? Jo, det blir en summa af 641,464 kronor 32 öre. Och hvad blir det för dessa till indragning föreslagna skolorna? Jo, efter det lägsta antalet elever skulle summan blifva 53,626 kronor och efter det högsta 74,054 kronor eller i medeltal 63,840 kronor. Ser man efter, huru detta kan ställa sig i den stat, som är uppgjord för år 1891, för den händelse de förblifva i verksamhet, så finner man på sid. 98 i Kongl. Maj:ts proposition, att summan der upptages till 57,800 kronor — således något under medium af den summa, som skulle belöpa sig på hela antalet af lärjungar uti de ifrågavarande små läroverken, och således icke fullt så mycket i genomskränning för hvarje gosse som i Stockholms skolor. Egendomligt är att finna, att detta också råkar träffa in, om man ser på procenten. Stockholms folkmängd var enligt den sista uppgiften 227,964 personer och de ifrågavarande småstädernas sammanlagdt 19,522 eller $\frac{1}{11}$ af Stockholms folkmängd. $\frac{1}{11}$ af statens bidrag till Stockholms elementarläroverk är 58,315 kronor — således i det närmaste den summa, som i staten föreligger. Då så är — och hvar och en af herrarne kan se efter på de angifna ställena och derigenom finna, att det är rätt uträknadt — så förhåller det sig icke så som det uppgifves — nemligen om man tager medium — att dessa läroverks elever skulle kosta statsverket mera än Stockholms stads elever. Det skäl att indraga ifrågavarande läroverk, som man hemtat från detta förhållande med afseende på kostnaderna, menar jag således måste anses vara förfallet.

Men det finnes dessutom andra omständigheter, värda att beaktas rörande denna sak. Det är, att dessa ifrågavarande 16 å 17 städer hafva inga andra skolor än dessa — jag räknar naturligtvis icke folkskolorna — med 2 eller 3 klasser; under det att, såsom hvar och en vet, Stockholm har en mängd läroverk dessutom, så-

som tekniska skolor, högre och lägre, militärskola, sjökrigsskola, navigationsskola, veterinärinstitut, medicinsk skola m. m. Men dessa städer hafva blott dessa små läroverk. Skulle man då icke — kan man med skäl fråga — unna dem denna lilla förmån att hafva ett statens läroverk? Detta om det ekonomiska.

Jag vill nu komma till det andra slaget af omständigheter, nemligen de sociala. Det har ansetts mindre lyckligt, att befolkningen i ett land hopar sig på en eller några få punkter. Det har ansetts vara vida fördelaktigare, att den sprider sig så vidt möjligt öfver hela landet. Indragningen af undervisningsanstalterna uti de mindre städerna i landsorten måste ock i sin mån bidraga till att hopa befolkningen på de orter, som äro bäst gynnade afven i det hänseendet, att de hafva undervisnings- och bildningsanstalter, lika visst som bildningen är ett medel till ett samhälles bestånd och förkofran. Och ingen lär väl vilja jäfva det påståendet, att »kunskap är en magt», och att ett folks bestånd i väsentlig mån beror på dess bildning och upplysning. Detta måste ock i sin mån gälla de småstäder, som här äro i fråga, fastän deras bildningsanstalter inskränka sig till de anspråkslösa två- eller treklassiga läroverken. Det måste åtminstone till en viss grad vara tillämpligt afven på dem. Då menar jag, att det går i motsatt riktning emot hvad det borde göra, om man indrager ifrågavarande läroverk. Ty indragningen måste hafva till följd, att dessa städer sjunka uti bildning, och dessa städer hotas afven i sitt bestånd. De kunna icke bestå och förkofra sig såsom samhällen, om de förlora sina bildningsanstalter. Och detta har ju betydelse icke allenast för dessa småstäder sjelfva, utan afven för den kringliggande landsbygden och hela landet. I sin mån — jag vill dock ej lägga mycken vikt derpå — skulle dessutom dessa läroverks indragning här och der öka den öfverbefolkning, som man redan klagat öfver i vissa större läroverk.

Men det finnes afven ett annat skäl, mycket viktigare än något af dem, jag nu tagit mig friheten att omnämna, ett skäl, som är det hufvudsakligaste, hvarför jag begärt ordet i denna fråga. Jag menar det, som afser helsa, sedlighet och allmän moral. I det hänseendet menar jag, att det är gynnsamt, om lärjungarne få sin undervisning, så vidt möjligt är, på spridda orter och icke blifva hopade på några få punkter. Det är mycket svårt för föräldrar att skicka sina barn i skola i en större stad, der de äro utan hemmets tillsyn och vård, och der det är svårare för dem att bestå i farliga frestelser, som der med större magt och i större antal än annorstädes tränga sig på de obehäftade. Det är då vida helse-sammare, om de få förblifva så länge som möjligt i hemmen eller deras närmaste grannskap. Det är i dessa hänseenden, tror jag, af mycket stor vikt, att småstäderna i vårt land hafva sina små skolor, låt vara, att de icke blifva fullständiga, icke ens femklassiga. Må man dock åtminstone unna dem ett läroverk med ett par lärare! Om än lärjungeantalet nu är ringa, så har man förhoppning, såsom synes af statsrådsprotokollet och föreliggande be-

Ang. indragning af åtskilliga pedagogier m. m.

(Forts.)

Ang. indragning af åtskilliga pedagogier m. m.
(Forts.)

tänkande, att det skall stiga, derest man medgifver de skolor, som så önska, en möjlighet att utsträcka sin undervisning till och med fjärde eller femte årskursen. Borttager man åter alla dessa smärre skolor, skall det blifva mycket svårt att på annat håll bereda ersättning för större delen af dem.

Dessutom menar jag äfven, att billighet och rättvisa tala för att småstäderna må få behålla sina läroverk. Om man ger akt uppå, huru mycket staten gifver åt de rikare samhällena, de större, i jämförelse med hvad den erbjuder och hittills erbjudit de små, så måste följderna blifva den, att den, som vill handla konsekvent, måste yrka, att småstäderna må få behålla den lilla smula, som man hittills gifvit dem. Det är icke billigt att beröfva mindre och fattigare kommuner denna förmån, som man i än rikligare mått gifver de större och rikare. Det är icke billigt att så göra, och jag måste af dessa skäl yrka afslag å hela den föredragna punkten.

Man kan såsom skäl för indragningen anföra — och har ock så gjort —, att lärjungeantalet i dessa smärre läroverk är så litet. Jag har med afseende på denna sak tagit mig före att granska de statistiska uppgifter, som vi fått oss tilldelade här i kammaren, för att se, huru i detta hänseende det förhåller sig med lärjungeantalet i de högre allmänna läroverken. Är det der i hvarje klass större antal elever, än det är i hvarje klass i dessa till indragning föreslagna? För att få ett svar på den frågan ber jag herrarne slå upp i »Bidrag till Sveriges officiella statistik. P) Undervisningsväsen. Berättelser för läroverken för gossar; läsåret 1884—1885», sid. 8 i bilagorna. På tabell 4 kan man se, att det finnes en hel mängd klasser eller afdelningar vid statens högre läroverk, der lärjungeantalet vida understiger det i olika klasser af de till indragning föreslagna lägre läroverken. Särskildt gäller detta de alla öfversta klasserna, der såsom bekant undervisningen kostar mer för hvarje elev än den gör i de lägre. I följd deraf måste man sålunda, enligt hvad mig synes, antaga att hvarje elev i 6: 1, 6: 2, 7: 1 och 7: 2 vållar staten drygare kostnader, än hvarje elev i de till indragning föreslagna. Kommer så dertill, att sjelfva antalet elever i dessa de högre läroverkens högsta klasser ofta är mindre, så uppstår naturligtvis en ännu större missproportion mellan omkostnaderna för högre och lägre läroverk i alldeles motsatt riktning, mot hvad utskottet menar. Af det papper jag har i handen kan hvar och en se, att det finnes klasser i de högre läroverken med 1, 2, 3, 5, 7 o. s. v. lärjungar. Kan staten tåla vid och finna sig i att hålla lärare för ett så ringa antal lärjungar i de öfversta klasserna, då bör den ock tåla vid att gifva en långt ringare lön, 1,500 å 2,000 kronor kanske, åt en eller ett par lärare vid de mindre läroverken och på så sätt låta oss behålla dessa.

Herr vice talman! Jag anhåller om afslag å föreliggande punkt.

Herr Lundberg: Beträffande indragning eller ombildning af pedagogier och treklassiga läroverk anför utskottet:

»De viktigaste anmärkningarna, som framstälts mot dessa läroanstalter, torde vara, dels att undervisningens omfång vid dem är så ringa, att någon afsevärd bildning icke der står att vinna, vare sig att det gäller studiernas fortsättning eller en omedelbar öfvergång till det praktiska lifvet, dels att lärjungarnes antal vid de flesta af dem är så obetydligt, att kostnaden för deras undervisning blir alltför dyr, dels med afseende på de enklassiga pedagogierna, vid hvilka blott en ämneslärare finnes anställd, att skolan är helt och hållet beroende af denne endes duglighet, och att den under det sträfsamma skolarbetet välbehöfliga sporre, som ligger i täflan och samarbete, vid dem helt och hållet saknas.»

Mot *indragning* af dessa läroverk har hufvudsakligen invändts, att de högre läroverk, som skulle upptaga lärjungarne från de sålunda indragna, ofta redan förut äro öfverbefolkade, samt att det både är en stor ekonomisk fördel för föräldrarna och af synnerligt gagn för lärjungarnes moraliska uppfostran, om en så stor del som möjligt af dessa under sin skolgång få bo i föräldrahemmet eller åtminstone i dess omedelbara närhet.»

Utskottet förklarar sig dock »anse, att de skäl, som förebragts för indragning af de läroanstalter, med afseende på hvilka Kongl. Maj:t nu föreslagit sådana, äro tillfyllestgörande.»

Häremot må det tillåtas anmärka, att vid pedagogier undervisningens omfång och den bildning, der stätt att vinna, varit större än vid första och andra klasserna af rikets elementarläroverk och att många ynglingar från både enklassiga och tvåklassiga pedagogier vunnit inträde uti ej endast närmaste utan jemväl högre klasser af elementarläroverken; och just det förhållande, att vid pedagogier undervisningen kunde och borde drifvas längre än i de två första klasserna af elementarläroverken, blef af 1863 års eklestistikminister återopadt såsom stöd derför, att icke, på sätt föreslagits, pedagogi skulle förändras till tvåklassigt elementarläroverk.

Hvad angår undervisningens dyrhet har jag i min motion anført, att, vid det i statsrådsprotokollet den 14 februari 1887 upptagits, att enligt den utredning, som meddelats uti bilagorna till statsutskottets utlåtande n:o 14 b. vid 1882 års riksdag, utgjorde statens medelkostnad för hvarje lärjunge under åren 1877—1881 vid högre elementarläroverk 180 kr. 27 öre, vid femklassiga läroverk 156 kr. 60 öre, vid de treklassiga 222 kr. 62 öre och vid de tvåklassiga pedagogierna 192 kr. 83 öre, så har förbigåtts eller förgåtits, att samma bilaga, hvarifrån sistnämnda belopp hemtats, utvisar, att statens kostnad för hvarje lärjunge uti enklassiga pedagogier under omförmälda femårsperiod utgjort i medeltal endast 77 kr. 86 öre och således icke ens hälften af kostnaden vid något af de andra läroverken. Följaktligen kan alldeles icke undervisningens dyrhet återopas såsom någon anledning till indragning af en dylik skola. Det enda återstående skäl för indragningen skulle således vara, att vid skolan finnes blott en lärare, men på lika grund skulle ju nästan alla eller de flesta folkskolor böra indragas, enär de ega allenast en lärare och der finnes icke ens tillfälle till täflan emellan

Ang. indragning af åtskilliga pedagogier m. m.

(Forts.)

Aug. indragning af åtskilliga pedagogier m. m.
(Forts.)

denne lärare och läraren vid en pedagogi. Lärjungarnes antal kan ej heller vid de enklassiga pedagogier, som nu äro föreslagna till indragning, sägas hafva varit jemförelsevis obetydligt, då de under omnämnda femårsperiod utgjort i medeltal omkring tjugu, helst när en lärare undervisat i främmande språk och läst med två eller flere afdelningar samt läroverkskomitén beräknat en lärare vara behöfzig för 15 lärjungar.

Enda egentliga skälet för indragning af dessa pedagogier kunde väl derfor synas hafva varit, att derfor bestämda lönebelopp erfordrades för att vid elementarläroverken bereda högre ordinarie löner eller anställande af ett större antal lärare och deraf i hufvudstaden icke mindre än 18 eller 19.

Bedröfligt må väl tyckas, att en sådan indragning, i uppenbar strid med hvad från äldre och senare tider samt särskildt af Kongl. Maj:t i sin läroverksproposition år 1857 och sedermera vid andra tillfällen funnits skäligt och riktigt, kunnat anses påkallad och böra föreslås. Svårligen lärer väl kunna påstås, att i afseende å de stadskommuner, der läroanstalterna finnas, med omgifvande landsbygd, indragningen är tillbörlig eller rättvis. Sedan Riksdagen, med beviljande af bestämda löner till lärare, disponerat för andra ändamål de äldre anslag, hvarpå pedagogiernas tillvaro funnits grundad, lärer väl icke anses lagligt att indraga dessa läroanstalter eller derfor beviljade löner, helst beträffande uråldriga skolor; och och hvad särskildt angår pedagogierna i Halland, hvilka funnits redan före detta landskaps förening med Sverige, och alla de skolor, som äro äldre än presterskapets privilegier den 16 oktober 1723, torde indragningen kunna anses stridande mot innehållet af samma privilegier, hvari tillförsäkrats, att de anslag och förmåner, som skolor åtnjutit, icke på något upptänkligt sätt skola förminskas, utan snarare förbättras. Om indragning af statens löneanslag sker och läraren pensioneras, huru skall då förhållas med hans bostadslägenhet, skolkassa och enskilda donationer, deraf han njutit inkomst? Härutinnan har icke något föreslagits och saknas utredning.

Det har inom denna kammare förut i dag af både herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet och af särskilda ledamöter talats mycket vackert derom, att genom åläggande af skolaafgifter fattige eller obemedlade ynglingar skulle förhindras från erhållande af i läroverksstadgans 1 § omnämnd medborgerlig bildning utöfver den, som folkskolan meddelar; men just sådant hinder skulle i väsentligen högre grad på många ställen uppkomma, om det skedde indragning af ifrågavarande mindre läroanstalter, enär fattiga eller obemedlade personer icke kunna underhålla sina barn vid läroverk på annan plats, än der de äro bosatte.

Anmärkningsvärdt må väl tyckas, att, när förut pedagogiernas löneanslag upptagits tillsammans med staten för folkskolor, man nu, då man vill borttaga samma anslag till förmån för elementarläroverkens lärare, föreslår att, med nedsättning af anslaget till pedagogier och folkskolor, aflöning till de å ifrågavarande pedagogiers

stat kvarstående lärare må utgå af anslaget till de allmänna läroverken.

Andra Kammarens beslut om indragning af elementarläroverkens första klass, som kunnat innefatta något berättigande till fullständig indragning af ifrågakvarande mindre läroanstalter, lärar, såsom icke gilladt af Första Kammaren, ej komma till föranleda någon Riksdagens åtgärd; och då det af Andra Kammaren rörande latinläsningen beslutade villkor för löneregleringens genomförande väl må antagas för nästa år medföra, att icke för det af Kongl. Maj:t föreslagna ändamål kan användas det anslagsbelopp, som afsetts genom indragning af uppgifna mindre läroverk, och därför frågan om sådant förändradt användande af samma anslagsbelopp må böra eller kunna anses hafva förfallit, helst, i fall Andra Kammarens åsigt om latinläsningen godkändes af Kongl. Maj:t, flere lärareplatser vid femklassiga och högre läroverk skulle blifva obehöfliga, jemte det skolafgifter funnes att tillgå, får jag hemställa, att Andra Kammaren måtte besluta det förklarande, att Kongl. Maj:ts proposition rörande indragning af omnämnda läroverk icke för närvarande bifalles.

Ang. indragning af åtskilliga pedagogier m. m.

(Forts.)

Herr Elowson: I den kongl. propositionen framställas förslag angående vissa läroverks indragning och vissa andra läroverks ombildning. Med anledning af det medgifvande, som vid debattens början förliden lördag gafs att få utsträcka diskussionen utöfver den för tillfället föredragna punkten, anhåller jag, herr talman, om tillåtelse att få beröra icke endast de till indragning afsedda läroverken, utan äfven de läroverk, som äro afsedde till ombildning.

Den princip, hvarifrån framställningen i den kongl. propositionen utgår angående vissa läroverks indragning och vissa andra läroverks ombildning finner jag för min del i allmänhet riktig. Det har enligt mitt förmenande länge varit ett stort öfverflöd på mindre läroverk i vårt land, och önskligt hade varit, om redan förut någon förändring i detta afseende kunnat inträda. Jag säger, att den omnämnda principen i allmänhet är riktig. Dermed afser jag, att jag icke för det närvarande vill inlåta mig på att bedöma några särskilda undantagsförhållanden, som kunna göras gällande i fråga om något visst läroverk med afseende på egendomligt läge eller andra omständigheter.

Lärarne vid de läroverk, som äro föreslagna dels till indragning, dels till ombildning, hafva löner såväl på ordinarie stat som på extra ordinarie stat. Deras löner på extra ordinarie stat intill den tid, då läroverken blifva indragna eller ombildade, är just det föremål, vid hvilket jag vill fästa kammarens uppmärksamhet. Det skäl, som uti den kongl. propositionen blifvit anfördt för, att lärarne vid dessa läroverk skola under tiden, till dess en indragning eller ombildning kommer att ega rum, tjenstgöra för hittills åtnjutna löneförmaner, finner jag mindre riktigt. Sjelfva indragningen eller ombildningen må vara riktig, men att lärarne skola

Ang. indragning af *öfverskulliga pedagogier m. m.*
(Forts.)

under tiden tjenstgöra vid somliga läroverk för mindre aflöning än andra synes mig mindre tilltalande. Visserligen finner jag riktigt att icke höja den ordinarie lönen för lärare, hvilka äro afsedda att snart uppföras på indragningsstat, men detta kan ju icke gälla om lärare, som tjenstgöra vid de läroverk, som äro afsedda att ombildas. Under 1890 atnjuta lärarne vid alla läroverk en tillfällig löneförbättring på extra ordinarie stat. Men huru ställer sig, frågas nu, denna tillfälliga löneförbättring för lärarne vid de läroverk, som äro afsedda att indragas eller ombildas, under tiden från nästa års början till dess indragningen eller ombildningen kommer att ske.

Skälet för att någon reglering under 1891 af dessa lärares löner icke blifvit framställd i den kongl. propositionen, torde måhända få sökas deri, att Kongl. Maj:t sammanbundit sitt förslag om en löner reglering med förslaget om läsarets förlängning. För min del tror jag, att det varit mera ändamålsenligt, om dessa båda frågor blifvit skilda från hvarandra, om Kongl. Maj:t hade framställt hvar och ett af dessa önskningsmål för sig, och således frågan om förlängning af läseterminerna liksom frågan om löner regleringen behandlats särskildt. Skulle, i händelse den nu föredragna 8:de punkten och den följande, 9:de, godkännas, tillfälle vara afskuret för de lärare, som tjenstgöra vid vissa mindre läroverk att få någon extra eller, som det heter, tillfällig löneförbättring för 1891? För min del tror jag icke detta, men jag ber att få fästa kammarens och särskildt herrar ledamöters i statsutskottet uppmärksamhet på detta förhållande, på det att frågan om denna tillfälliga löneförbättring vid den slutliga regleringen icke må blifva förbisedd.

I den 5 punkten af föreliggande betänkande hafva kamrarne beslutit en löner reglering, men i vissa fall stannat i olika beslut i afseende på verkställigheten af denna reglering. Huru vida i följd af dessa skiljaktiga beslut någon reglering verkligen lyckas komma till stand för de högre och de 5-klassiga läroverken, derom tillåter jag mig icke att nu uttala något omdöme. Men frågan gäller här de läroverk, som äro föreslagna till indragning och ombildning. Dessa äro ej inbegripna i de beslut, som fattades vid 5 punkten. Frågan är visserligen af ringa omfång, om man tager i betraktande de lärare, som tjenstgöra vid de läroverk, som äro föreslagna till indragning. Något större omfång får frågan, om man tager hänsyn till lärarne vid de läroverk, som äro föreslagna till ombildning. Och frågan får ett betydligt omfång under vissa eventualiteter, om nemligen storpolitikens malström skulle uppsluka den reglering, hvarom kamrarne stannat i olika beslut.

Nu anhåller jag att få fästa ledamöternas i statsutskottet uppmärksamhet på hvad Kongl. Maj:t föreslagit i sin proposition till Riksdagen angående statsverkets tillstånd och behof. I 42 punkten under attonde hufvudtiteln föreslår Kongl. Maj:t Riksdagen att på extra stat för 1891 anvisa för löneförbättringar åt lärare vid de allmänna läroverken 336,975 kronor, derpå komma tvenne andra äskanden, som med föreliggande fråga icke stå i något sammanhang, och slutligen äskas för det fjerde till beredande af löneförbättringar

åt lärarne vid de en- och tvåklassiga pedagogierna 8,750 kronor. Vidare har statsutskottet vid behandlingen af regleringen af utgifterna under åttonde hufvudtiteln uti punkten 9 gjort en anmälan, att utskottet vill återkomma till de frågor, som röra regleringen af anslagen till de allmänna läroverken, sedan kamrarne fattat sina beslut i anledning af hvad det särskilda läroverksutskottet skulle komma att föreslå. Det finnes sålunda enligt mitt förmenande, tillfälle för statsutskottet att till kamrarne inkomma med förslag till tillfällig löneförbättring åt lärarne vid de läroverk, som äro föreslagna till indragning eller ombildning, för den tid dessa komma att tjänstgöra, till dess indragningen eller ombildningen hinner att försiggå.

Ang. indragning af åtskilliga pedagogier m. m.
(Forts.)

Det var, herr talman, på detta förhållande, som jag ville fästa uppmärksamheten. Något särskildt yrkande har jag icke att göra.

Herr Danielson: Som herrarne finna, har jag vågat till Riksdagen framställa en motion, afseende att pedagogien i Borgholm skulle få ombildas till likhet med öfriga lägre läroverk. Utskottet har afstyrkt detta yrkande på den grund, att lärjungeantalet der varit ganska litet. Jag har deremot vågat framhålla, att detta berott på tillfälliga omständigheter, af hvilka jag skall be att få nämna ett par. Först ber jag då att få nämna, att denna pedagogi har, som jag tror, på närmare 15 å 20 år icke haft ordinarie rektor och under de senare åren rätt ofta ombyte. Och som herrarne lätt torde finna, kan den omständigheten, att skolan det ena året haft en föreståndare, det andra en annan, icke hafva verkat synnerligen befrämjande på skolan. Derjemte har det förhållandet varit rådande, att till inspektör varit utsedd en person, boende utåt landsorten, och äfven det har kunnat i sin mån inverka på skolans skötande.

Utskottet har som skäl för afslag å min motion vidare anfört, att för en del af ön Kalmar är närmare beläget än Borgholm. Jag erkänner rigtigheten af denna anmärkning, men på samma gång får jag säga att åtminstone för ett område med 20,000 invånare utgör detta Borgholm centrum, om södra delen af ön, som ligger närmast Kalmar, icke räknas med och som kan antagas ega 16,000 inbyggare. Detta är en omständighet, som jag tror verkligen vara af betydelse.

Södermera har utskottet sagt, att läroverksbyggnaderna i Borgholm torde kunna användas för andra stadens behof. Detta är olyckligtvis icke förhållandet. Staden byggde för några år sedan kyrka och uppförde i sammanhang dermed dessa skollokaler. Således kunna dessa icke användas till någonting annat, och kostnaden för dem jemte rektorsbostället har kostat staden sammanlagt 30,000 kronor. Jag har fått särskild skrifvelse från stadsfullmäktiges ordförande i Borgholm, hvori han anför denna siffra. När jag således i min motion uppgaf 25,000 kronor, så var detta något för lågt uppgifvet. Af rektorsbostället kan visserligen staden draga någon nytta, men skollokalerna, hvilka äro sammanbyggda med

Ang. indragning af åtskilliga pedagogier m. m.
(Forts.)

kyrkan, äro, som sagdt, icke synnerligen användbara, och de uppoffringar, som staden gjort, skulle alltså blifva helt och hållet fruktlösa, om samhället beröfvades denna skola. Om detta treklassiga läroverk icke kommer till stånd, så skulle alltså denna ö med sina 36,000 invånare, icke få ett enda allmänt läroverk, utan endast folkskolor, och jag vädjar till herrarne, huruvida ett sådant tillvägagående mot denna ort vore rimligt. Om man jemför Ölands folkmängd med t. ex. Jemtlands och Norrbottens, så finner man, att den uppgår till nära hälften af dessa läns folkmängd. Och Stockholm räknar icke mer än $6\frac{1}{2}$ gånger så många invånare som Öland. Kan det då vara billigt, att denna ö icke skall ega ett enda allmänt läroverk? Jag tycker, att om man tager någon hänsyn till de olika orternas intressen, man icke bör gå till väga så.

Jag skulle icke hafva uppträdt mot utskottets förslag, om alla dessa mindre läroverk föreslagits till indragning. Men det har utskottet icke gjort. Jag tycker äfven, att det vore hårdt, om denna ö. afskild från det öfriga landet, och herrarne veta lika väl som jag, att vi icke hafva mer än två öar som med någon betydighet kan kallas öar, Gotland och Öland, och skulle nu Öland i afseende på allmän undervisning blifva så vanlottad.

Jag vill äfven säga, att vi redan nu äro i många hänseenden vanlottade. Förr, tills på 1820-talet, egde ön den förmånen att hafva egen länsstyrelse. Men då fann Riksdagen för godt att på en gång indraga anslaget till denna, 520 tunnor spanmål af kronotiondet, hvarefter ön lades under Kalmar. Genom denna åtgärd tillfördes statsverket en betydande besparing. I följd af detta beslut kommo sådana handlingar som beröra länsstyrelsen att öfverföras till Kalmar jemte alla öns landtmäteri- och skifteshandlingar flyttades äfven till landtmäterikontor i Kalmar. Skulle man nu taga ifrån oss äfven detta lilla läroverk, så kan jag icke se, hvad vi hafva kvar som medborgare i samhället.

Från dessa synpunkter sedt förefaller det mig hårdt, om Riksdagen toge detta steg, då vi se i betänkanudet, att utskottet tillstyrkt ombildandet af pedagogien i Södertelje, som dock ligger så nära Stockholm, att man kan uppnå det på omkring 1 timmes jernvägsfärd. Hvad åter Öland beträffar, så erkänner jag, att dess kommunikationer förbättrats på senare tiden. Men herrarne veta äfven, huru under vintertiden is och andra omständigheter stundom göra det synnerligen besvärligt, för att icke säga omöjligt, att uppehålla samfärdseln med fastlandet. Och derjemte eger i bästa fall förbindelse mellan Borgholm och fastlandet rum blott 2:ne dagar i veckan, d. v. s. den ena dagen dit och den andra derifrån, och många gånger händer, att turerna på Borgholm måste inställas, och då ligger hela denna stora del af ön med minst 20,000 invånare helt och hållet isolerad. Herrarne torde alltså lätt finna, att detta lilla läroverk är väl behöfligt; och att det icke skulle komma att sakna lärjungar, om det ordnas på det sätt, som Kongl. Maj:t föreslagit, tror jag mig kunna försäkra.

Jag skall icke uppehålla herrarne längre, ty jag föreställer mig, att vi äro uttröttade litet hvar af den långa diskussionen, utan skall endast be att få hemställa till kammaren, om icke kammaren ville bifalla min motion.

Ang. indragning af åtskilliga pedagogier m. m.

(Forts.)

Jag skall be att hos herr talmannen få yrka bifall till utskottets förslag med den förändring, att första stycket af mom. a) komme att lyda: »att Riksdagen med afslag å herr Lundbergs motion, må på det sätt bifalla Kongl. Maj:ts förslag» samt att i andra stycket namnet Borgholm måtte utgå. Sedermera skall jag be att vid nästa punkt åter få upptaga namnet Borgholm.

Jag ber om proposition på detta yrkande och hoppas, att kammaren bifaller detsamma.

Häruti instämde herrar *Collander, Wittrock, Lyth* och *Höglund*.

Herr Jonsson i Hof yttrade: Den siste talaren har onekligen rätt i det, att Öland med sin ganska betydande folkmängd och afskildt från fastlandet, väl skulle kunna behöfva ett allmänt läroverk. Men det har å andra sidan varit mycket svårt för utskottet att föreslå, och jag föreställer mig, att det skall så blifva äfven för kammaren att bevilja, ett anslag till ett läroverk, som visat sig så litet tilldragande som Borgholms. Ty om man ser på de tabeller, som åtfölja Kongl. Maj:ts proposition, så finner man, att detta läroverk besökts af ett högst obetydligt antal lärjungar. Under perioden 1879—1883 fans det 21 lärjungar, under påföljande period 1884—1888 17 och under höstterminen 1889 endast 13. Anledningen till detta ringa lärjungeantal kan ju delvis ligga uti otillfredsställande lärarekrafter, men jag undrar, om icke den största anledningen i själfva verket ligger deri, att Kalmar för öns befolkning ligger lämpligare och bättre till än just detta Borgholm. Kalmar ligger ungefär midt för Öland i längdriktningen, under det att deremot Borgholm ligger nästan på ena ändan af ön. Jag antager, att det är det kortare afståndet till Kalmar och på samma gång möjligen de billigare kommunikationerna dit, som gjort, att det varit så ringa antal lärjungar i Borgholm, och som fortfarande skulle åstadkomma samma verkan. Det är af denna anledning, som utskottet omöjligen kunnat tillstyrka herr Danielsons motion, men säkert är nog, att om antalet elever varit större, än det är och visat tendens att stiga, utskottet icke skulle hafva underkänt herr Danielsons motion. Detta nu om Borgholm.

Hvad för öfrigt beträffar indragningen af dessa små läroverk, har rektor Nilson gjort den anmärkningen, att när af det anslag, som för närvarande utgår till dessa läroverk nästan alltsammans lika fullt skulle utgå af statsverket, ingen olägenhet låge i, om man låte dessa läroverk hafva några år ytterligare på sig, emedan staten ingenting skulle förlora på den saken. Deremot vill jag påpeka, att vid dessa till indragning föreslagna läroverk icke mindre än halfva antalet lärare äro tillsatta på extra stat, och om i aflöningen för dessa medräknas ålderstillägg och extra tillägg, som

Ang. indragning af åtskilliga pedagogier m. m.

(Forts.)

hvarje lärare haft sedan 1882—1883, så gör det omkring 30,000 kronor, hvilka direkt kunna besparas statsverket. Af de öfriga lärarne vid dessa läroverk kunna vi antaga, att ganska många böra kunna vara användbara vid andra läroverk och förflyttas, så att det icke är så särdeles stor del af de anslag, som nu utgå till de till indragning föreslagna pedagogierna och treklassiga läroverken, som icke skulle inbesparas statsverket. Och kan icke denna inbesparing göras, så lärer, efter hvad jag föreställer mig, den ifrågasatta ökningen af antalet ordinarie lärare vid öfriga allmänna läroverk icke hafva synnerligen stor utsigt att bifallas af Riksdagen. Och dock måste man, när man ser, huru många extra lärare som finnas vid dessa högre läroverk och 5-klassiga läroverk i förhållande till de ordinarie, erkänna, att det är af stor vigt att öka antalet af ordinarie lärare på det att lärarnes ställning i den mån det är möjligt, må kunna förbättras. Hvad beträffar sjelfva den verksamhet, som dessa små läroverk utöfva, tror jag, att man i allmänhet är ense derom, att den undervisning, som der meddelas, i allmänhet måste sägas vara af sämre valör än vid större läroverk, och detta helt enkelt af den anledning, att när ett läroverk icke har mera än en eller två lärare, så finnes icke den täflan inom lärarecorpsen, som vid större läroverk förekommer, hvarför lärarne lätt blifva försoffade och den anda och energi uteblifva, som finnas vid andra läroverk, der en fruktbringande täflan mellan de olika lärarne eger rum.

Jag vågar därför antaga, att, huru många intressenter än det ena eller andra mindre läroverket kan finna inom kammaren, hvilka önska behålla ett sådant inom sin egen eller näst angränsande valkrets, så skall i alla fall kammaren åtminstone vara ense om att genomföra denna del af Kongl. Maj:ts proposition, och ensamt det steget tror jag skall blifva af ganska stor vigt för vårt undervisningsväsende. Dessa små läroverk hafva kanske förut haft sitt berättigande, då kommunikationerna voro dåliga och således resorna dyra och möjligheten att besöka sina barn vid nästgränsande läroverk liten. Den olägenheten finnes icke numera, ty nu har man i allmänhet lättare kommunikationer från den ena orten till den andra, och då måste man mera afse att ordna sina läroverk så, att den undervisning, som der kan lemnas, blir både bättre och billigare än den, som dessa små läroverk kunde meddela.

Herr Redelius sökte med beräkningar visa, att undervisningskostnaden vid dessa små läroverk icke stälde sig högre än vid de större, och efter hans sätt att räkna blef naturligtvis skilnaden icke så särdeles stor. Men vill han räkna, som man bör räkna, så skall han ovilkorligen komma till annat resultat. Han skall nemligen då ovilkorligen finna, att undervisningen i de tre nedre klasserna, vare sig vid 3-klassiga, 5-klassiga eller högre läroverk, blir mycket billigare per elev än i de högre klasserna, och detta till följd af att lärarne på det lägre stadiet icke hafva den aflöning, som lektorerna i de högre klasserna. Och derjemte bör han komma i håg, att, huru litet ett läroverk än är, så måste det der finnas en rektor,

medan å andra sidan ett stort högre allmänt läroverk med parallellinier icke har mer än en rektor. Om man reducerar ifrån dessa högre aflönade skolförmän, om jag så får säga, i de högre allmänna läroverken, och beräknar kostnaderna för de tre nedre klasserna särskildt och sedan anställer jämförelse med de treklassiga läroverken, så torde man komma till helt annat resultat än herr Redelius. Jag vågar då tro, att kostnaderna vid de små läroverken skola kunna sägas gå ifrån öfver 200 till öfver 400 kronor pr elev. medan deremot kostnaderna vid högre läroverk med stort lärjungantal i de tre nedre klasserna, om man utgår från samma beräkningssätt, icke kommer att stiga till mer än 80, 100 å 120 kronor pr elev. Det är på det sättet man skall anställa jämförelser, hvilka undervisningsanstalter blifva dyrare. Och då tror jag, att alla kunna vara ense om, att, när man utan skada för undervisningsväsendet i landet kan draga in åtskilliga af dessa små läroverk, vi äfven borde kunna förena oss om att bifalla hvad utskottet i denna punkt och, som jag vill hoppas, äfven hvad utskottet i nästa punkt föreslagit.

Jag skall därför, herr talman, yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Stjernspetz: Den siste ärade talaren slutade sitt anförande med de orden: »När vi utan skada för undervisningsväsendet kunna indraga dessa små läroverk, så böra vi väl också göra det». Man han uteglömde helt och hållet beviset för detta djerfva påstående. Nog hafva vi fått veta kostnaderna för dessa läroverk. Men beviset för, att de utan skada för undervisningen skulle kunna indragas, fattades helt och hållet. För min del får jag säga, att jag icke heller kan tro att det är af omtanke för sjelfva undervisningen, som man föreslagit dessa småskolors indragning, utan endast af det skäl, att man tror sig derigenom göra en ekonomisk besparing. Men lika skadlig jag antager att denna indragning är för undervisningen, lika liten tror jag den besparing skall blifva, som uppkommer deraf. Den siste talaren nämnde, att det högsta denna besparing skulle kunna uppskattas till vore sammanlagdt 30,000 kronor. Detta tal torde också vara det rätta och allt som kunde besparas. Men för att vinna denna minskning i utgifter skulle vi slå i hjel 16 stycken små läroverk, spridda öfverallt i landsorterna. Skulle då denna besparing kunna ske utan skada för landets undervisningsväsen. Jag tror det knappast. Då man drager in dessa skolor, måste man väl se till, att deras lärjungar på annat håll kunna erhålla den undervisning, som de förut åtnjutit i de indragna läroverken, och detta skall säkerligen icke aflöpa utan motsvarande nya kostnader för staten. Min öfvertygelse är nemligen, att om vi nu sätta dessa lärare på indragningsstat, så — enligt den erfarenhet jag förut haft under mitt riksdagsmannaskap — skall Kongl. Maj:t snart inkomma med proposition om anslag till ungefär samma ändamål, hvarom här är fråga. Jag tror därför, att talet om indragning af dessa läroverk är snarare en jargon, beroende på, att man ej tillräckligt studerat frågans detaljer,

Ang. indragning af åtskilliga pedagogier m. m.

(Forts.)

Ang. indragning af åtskilliga pedagogier m. m.
(Forts.)

eller gjort sig reda för, huru den lucka i skolväsendet, som härigenom skulle uppstå, skall fyllas. Det synes mig äfven, såsom om dessa små skolor gjordes till ett offer för löneregleringen, likasom åtskilligt annat, och till och med den siste talaren har antydt, att ökade anslag till löner åt de andra läroverkens lärare icke kunde ske utan indragning af vissa skolor. På förmiddagen talades här mycket om åtskilnad emellan rika och obemedlade föräldrar, och om vi nu se efter, hvilkas barn det är, som begagna dessa små skolor, så skall man snart finna, att det är just de mindre bemedlades barn, som begagna dem, och det af det enkla skäl, att i dessa små städer finnes sällan någon rikedom hvarken i det enskilda eller det allmänna, utan det är barnen till små handverkare, arbetare, borgare och kringboende landtmän, som begagna skolan. Om man därför vill följa de principer, hvilka här så lifligt framhöllos på förmiddagen, så tala de tvärtom för bibehållande af dessa små skolor. Att de äro besökta af ett ringa elevantal kommer sig deraf, att det är i dem så få klasser, och att barnen icke undervisas till studentexamen, samt att man därför får en viss ringaktning för dessa läroverk. Men jag tror, att i dessa skolor meddelas undervisningen fullkomligt lika bra som i motsvarande klasser i de större skolorna. Emellertid kan jag icke instämma med herr Danielson, hvilken endast förordade bibehållande af läroverket i Borgholm. Jag skulle i likhet med honom kunna inskränka mig till att ensamt yrka bifall till bibehållandet af skolan i Lindesberg, der ett lifligt intresse städe visat sig för densamma — och mycket större än i Borgholm, efter hvad här blifvit upplyst — hvarför det också i förstnämnda stad väckt mycket bekymmer, om skolan der, liksom på andra ställen, skulle indragas. Men att endast begära undantag för *en* skola torde vara förgäfvat, hvarför jag beder att till fullo få instämma i herr Nilssons från Lidköping yttrande, att Riksdagen bör väl besinna sig, innan den beslutar dessa indragningar, ty behofvet af dessa skolor måste i allt fall fyllas, antingen genom anslag till understöd åt enskilda undervisningsanstalter eller på annat sätt.

På dessa skäl, herr talman, ber jag att få yrka afslag å utskottets förevarande betänkande.

Herr Wendt: Såsom representant för Ulricehamn, hvars pedagogi är föreslagen att indragas, ber jag endast att få i hufvudsak instämma med med herr Nilsson i Lidköping.

Herr A. Waldenström: Jag har inom utskottet reserverat mig mot den del af utskottets betänkande, som afser indragning af pedagogien i Borgholm, och instämmer således i det yrkande, som gjorts af herr Danielson. Jag ber att derefter få fästa kammarens uppmärksamhet vid den orättvisa, som, om utskottets förslag bifölles, skulle drabba Öland i jemförelse med de öar, för hvilkas skull läroverket i Marstrand skulle bibehållas i ombildadt skick. I statsrådsprotokollet har chefen för ecklesiastikdepartementet, beträffande Marstrand, yttrat, att lärjungeantalet der varit ringa och

i stadigt sjunkande, ett förhållande, som i allmänhet utgjort skälet för de mindre läroverkens indragning, men derefter anför statsrådet såsom skäl för läroverkets i Marstrand bibehållande följande: »staden har under de sista 10 å 12 åren utgifvit betydliga summor för skolbyggnader, och dess kommunikationer med närliggande städer äro under vintertiden osäkra och besvärliga. Också har dess kommunalstyrelse uttalat sig för, att försök der gjordes med samundervisning af gossar och flickor, i hvilket fall lärjungeantalet vid skolan torde komma att ökas.» Huru står det nu till i dessa afseenden med Öland och läroverket der? Hvad skolans byggnader beträffar har herr Danielson nyss upplyst om, att för skollokaler och rektorsboställe utgifvits det för detta lilla samhälle högst betydande beloppet af 30,000 kronor, under det att motsvarande byggnader i Marstrand äro taxerade till allenast 23,600 kronor, således till flera tusen kronor mindre. Med afseende å kommunikationerna förhåller det sig så, om jag tager hänsyn till de tre sista vintrarne, att några hinder icke förefunnits under den nyss tilländagångna vintern, men att under de två nästföregående kommunikationerna varit, om icke stängda helt och hållet, dock så svåra som kommunikationer öfver hufvud gerna kunna vara, och att i allmänhet kommunikationerna emellan Öland och fastlandet äro vida svårare än emellan den ö, på hvilken Marstrand är belägen, och fastlandet, föreställer jag mig skall blifva uppenbart för hvar och en, som kastar en blick på kartan. Hvad särskildt den omständigheten angår, att kommunalstyrelsen i Marstrand uttalat sig för samundervisning af gossar och flickor, så är jag viss om, att kommunalstyrelsen i Borgholm, om den tillfrågades, äfven skulle uttala sig i samma riktning. De skäl, som tala för bibehållande af läroverket i Marstrand, tala sålunda i ännu högre grad för bibehållande af läroverket i Borgholm, hvartill kommer, att folkmängden på Öland är vida större än folkmängden inom det område, hvarifrån man kan antaga, att barn skulle sändas till Marstrand. Att, såsom herr Olof Jonsson förestälde sig, Öland med en folkmängd af emellan 36 och 37 tusen invånare icke skulle kunna förse läroverket med tillräckligt antal lärjungar, är alldeles otänkbart. Det är väl sant, att elevantalet i pedagogien varit ringa, men detta har berott såväl på de förhållanden, som herr Danielson berört, som ock derpå, att det kunskapsmätt, som meddelats i pedagogien, varit så ringa, att alla föräldrar, som haft råd dertill, med förbigående af pedagogien skickat sina barn till Kalmar eller Oskarshamn. Att förhållandena emellertid skulle blifva annorlunda, om i Borgholm inrättades ett läroverk, som kunde meddela undervisning motsvarande femte klassen vid de allmänna läroverken, är alldeles uppenbart. Om jag jemför förhållandena på Öland med dem på Gotland, som har en folkmängd omkring 50 procent högre än Öland, så visar sig, att läroverket i Visby har 180 lärjungar, deraf 148 i de fem lägsta klasserna. Förutsätter jag då, att bildningsintresset icke är mindre på Öland än på Gotland, så skulle ett femklassigt läroverk i Borgholm samla till sig omkring 100 lärjungar. Öppnar man derjemte läroverkets portar äfven för flickor, är det uppenbart,

Ang. indragning af åtskilliga pedagogier m. m.
(Forts.)

Ang. indragning af åtskilliga pedagogier m. m.

(Forts.)

att det ej skall blifva brist på elever. De skäl, som utskottet anfört såsom stöd för indragning af vissa pedagogier, anser jag i allmänhet giltiga, men jag tror, att dessa skäl, hvad läroverken beträffar, motvägas af andra, som tala för bibehållandet af dessa läroverk. Dessutom ingår i denna sak något, som flertalet af herrarne icke torde hafva reflekterat öfver, deras förhållanden nemligen, hvilka äro hänvisade att bo på öar ute i öppna hafvet. Man må säga, att kommunikationerna med fastlandet äro goda; de kunna dock icke blifva annat än relativt goda, och följderna är, att invånarna på dessa öar icke kunna hvarken på det materiella eller intellektuella området hålla jemna steg med fastlandets befolkning. Jag hemställer då, om det kan vara lämpligt och billigt, särskildt med afseende på en så stor ö som Öland, att beröfva invånarna der den enda bildningsanstalt, som der kan meddela undervisning utöfver folkskolans. Jag hoppas, att kammaren skall finna, att så icke är. Jag yrkar fortfarande bifall till herr Danielsons motion.

I detta yttrande instämde herrar *Larsson* i Fole, *Kardell*, *Thestrup* och *Kilman*.

Herr Redelius: Jag vill blott svara ett par ord på herr Olof Jonssons anmärkning emot beräkningsgrunder och siffror i mitt förra anförande, hvilka han, om jag hörde honom rätt, påstod vara vilseledande. Han sade, att efter den beräkning han uppgjort, utgjorde kostnaden för hvarje elev vid dessa mindre läroverk emellan 200 och 400 kronor. Jag skall häri gifva honom rätt till en del, men det förhåller sig på följande sätt. Sammanlagda kostnaden för dessa små läroverk är 57,800 kronor, hvilken siffra är hemtad ur Kongl. Maj:ts proposition. Skulle denna i detta fall vara felaktig, så rår jag ej därför. Men jag antager, att den är riktig. Fördelar jag denna summa på det antal elever, som enligt tillgängliga statistiska uppgifter voro under åren 1884—1889 intagna i dessa läroverk och som utgjorde till antalet 244 barn, så blir kostnaden för hvarje barn 237 kronor. Det är väl sant, att denna summa ligger emellan 200 och 400 kronor, men medeltalet är 237 kronor för hvarje gosse och sålunda betydligt närmare 200 än 400 kronor. Jag påstår därför, att dessa elever icke äro dyrare än andra elever vid rikets allmänna läroverk, och jag står vid detta påstående.

Herr Bergman: Om man med slöseri menar utbetalande af medel, för hvilka man icke får motsvarande valuta, så synes det mig, i motsats mot hvad herr Redelius yttrade, att bibehållande af dessa pedagogier är ett verkligt slöseri. Det har talats om antalet lärjungar i några af dessa pedagogier. Jag vill då också nämna, att i de 16 nu till indragning föreslagna mindre läroverk funnos i början af höstterminen 1889 tillsammans 210 lärjungar, fördelade på 16 läroverk och 26 klasser. Sålunda var det i medeltal 13 lärjungar i hvarje läroverk och 8 lärjungar per klass. Ser man åter på huru det i berörda afseende förhåller sig vid ett eller annat af

dessa läroverk, blifva siffrorna ännu mera talande. Rektor Nilsson från Lidköping talade särskildt för bibehållande af pedagogien i Hjo. Der funnos under tiden 1884—1888: i första klassen 5 och i andra klassen 6 lärjungar, i medeltal räknadt, summa 11 lärjungar. Vid början af höstterminen 1889 voro eleverna i första klassen 7 och i andra klassen likaledes 7, summa 14. Dessa undervisades af en rektor, en kollega, en gymnastiklärare och en sånglärare, summa 4 lärare, af hvilka två med full tjenstgöring. För dels 11, dels 14 lärjungar uppgick undervisningskostnaden till 7,335 kr. per år, enligt läroverkskomiténs uppgift. Nu har kollegan afgått, och hans undervisningsskyldighet bestrides af en billigare lärare, men i alla fall kosta för närvarande dessa lärjungars undervisning staten 5,750 kr. om året.

Ang. indragning af åtskilliga pedagogier m. m.
(Forts.)

Ser man efter, huru det förhåller sig på andra ställen, finner man, att exempelvis i Grenna pedagogi var under höstterminen 1889 elevernas antal 7, och statens utgift för dem utgjorde 7,250 kronor om året; sålunda kostade hvar lärjunges undervisning staten 1,036 kr. Naturligtvis skulle staten mycket väl kunna inackordera dessa 7 lärjungar i t. ex. Linköping eller Jönköping och hålla dem icke blott med undervisning, utan äfven med mat och kläder för denna kostnad och ändå förtjena derpå.

I Ronneby treklassiga läroverk kostade hvarje lärjunge staten 990 kronor om året. Lärjungarnes antal under höstterminen 1889 utgjorde i första klassen 2, i andra klassen 4 och i tredje klassen 4, summa 10 lärjungar, undervisade af en rektor, två kolleger, en gymnastiklärare och en musiklärare. Sålunda i medeltal en lärare för två lärjungar. Går man på detta sätt igenom det ena läroverket efter det andra, skall man icke finna annat, än att detta är en stor misshushållning med statens medel.

Jag kan mycket väl förstå, att representanterna för de särskilda orterna vilja hålla på dervarande läroverk, ty de hafva ju fördelar deraf, vare sig verkliga eller icke. Men ser man såsom representant saken i stort, tror jag, att man skall hafva svårt att försvara bibehållandet af åtminstone en stor del af dessa läroverk.

Herr Redelius gjorde en jämförelse mellan kostnaderna för dessa läroverk och och vissa i Stockholm. Jag kan för tillfället icke kontrollera hans uppgifter, men gifvet är, att det icke kan vara riktigt att jämföra kostnaderna för lärjungarne i en- eller tvåklassiga pedagogier med kostnaderna för dem, som gå i sjetta eller sjunde klasserna af elementarläroverket. Ty lärarne der äro dyrare och lärjungarnes antal är nästan alltid mindre än i de lägre klasserna, och således är sjelfva grunden för en sådan jämförelse oriktig.

Jag har också gjort liknande beräkningar i afseende å de små läroverk, som ligga inom borgmästar Lundbergs distrikt, och det ställer sig der ungefär på samma sätt som beträffande de öfriga till indragning föreslagna läroverken. Jag vill emellertid icke trötta kamraren med flera siffror, endast nämna, att undervisningen äfven vid dem ställer sig ofantligt dyr. Dertill kommer att, enligt hvad jag hört uppgifvas, undervisningen vid dem skötes i allmänhet illa, af hvilken anledning, det lemnar jag derhän.

Ang. indragning af åtskilliga pedagogier m. m.
(Forts.)

Hvad nu särskildt beträffar läroverket i Borgholm, har jag inom utskottet röstat för bifall till Kongl. Maj:ts förslag i denna del, likasom jag gjort det beträffande Marstrand. Vilja nu herrarne behålla pedagogien i Borgholm, icke skall jag sörja deröfver. Jag vill dock fästa uppmärksamheten på, att under tiden 1879—1883 var medeltalet lärjungar derstädes 21, under åren 1884—1888 17 och vid början af höstterminen 1889 endast 13. Sålunda, oaktadt likasom en dödsdom föresväfvat läroverket i Borgholm, har det icke kunnat arbeta sig upp, utan oupphörligt gått utför i afseende å antalet lärjungar. Detta är ett faktum. Men ser man endast på den omständigheten, att Öland är en ö med så och så stor folkmängd, så har man, äfven om man till Borgholms distrikt icke räknar så stor del af Öland, som herr Danielson gjorde, nog skäl för den åsigt, att Borgholms pedagogi bör bibehållas. Men ett faktum är, att äfven der finnas endast några få lärjungar.

Det är endast detta jag velat påpeka. Men då jag hörde, att herr vice talmannen ämnade yttra sig om småläroverken i Dalarne, om herr talmannen lemnade honom tillfälle dertill, vill jag också fästa uppmärksamheten på, att vid läroverket i Hedemora har under hela tiden 1879—1889 lärjungeantalet utgjort högst 13. För närvarande finnas der endast 10 elever, som kosta staten 6,750 kr. om året, d. v. s. 675 kr. per stycke.

Herr talmannen, som numera öfvertagit ledningen af kammarens förhandlingar, lemnade härefter ordet till:

Herr Månsson, som yttrade: Såsom herrarne nogsamnt känna, har Riksdagen flera gånger uttalat sig för indragning af dessa lägre läroverk, som kosta statsverket så mycket. Det är också med anledning af dessa uttalanden och med stöd af den utredning, som egt rum, som utskottets förslag går i denna riktning. Inom utskottet voro vi visserligen några, som höllo på, att man borde gå ännu längre i detta fall än Kongl. Maj:ts förslag. Vi ansågo nemligen, att t. ex. Söderköpings läroverk icke borde bibehållas, då åtskilliga andra skulle indragas. Det har högst få lärjungar, och staden ligger derjemte mycket nära både Linköping och Norrköping, så att det icke kunde anses olämpligt att indraga Söderköpings läroverk. Vidare gjorde vi jmförelse mellan Borgholms och Marstrands läroverk och funno, att så stor likhet finnes dem emellan, att vi icke kunde se, hvarför det ena skulle indragas och det andra bibehållas. Tager man endast hänsyn till medeltalet lärjungar, under några år, så har Marstrand visserligen haft ett par, tre elever mera än Borgholm, men eljest är det ingen skillnad dem emellan. Både Öland och Marstrand äro öar, som ligga temligen nära större städer med fullständiga läroverk. Om Borgholms läroverk således skulle indragas, borde detta äfven ske med Marstrands. Ett sådant yrkande framställdes också inom utskottet och har fullföljts af oss såsom reservation. Nu har Första Kammaren bifallit utskottets förslag i denna punkt, och då kan ju Andra Kammaren icke gå

längre, ty den kammare, som beslutar att ena eller andra läroverket skall bibehållas, får naturligtvis rätt, då det i detta fall icke kan blifva fråga om någon gemensam votering. Derför tjänar det ingenting till att nu yrka bifall till reservationen om indragning jemväl af Söderköpings och Marstrands läroverk, ty denna reservation faller nu af sig sjelf.

Ang. indragning af åtskilliga pedagogier m. m.

(Forts.)

Under sådana förhållanden och då jag anser, att det icke finnes någon skilnad mellan Borgholms och Marstrands läroverk, skall jag instämma i herr Danielsons yrkande, att Borgholms pedagogi måtte bibehållas. Jag tror att, om detta läroverk blefve, i öfverensstämmelse med hvad som beträffande öfriga mindre läroverk föreslagits i nästa punkt, ombildadt till treklassigt med tre ämneslärare, samt äfven finge emottaga qvinliga elever, skulle det få många elever.

Jag tror alltså, att man bör bibehålla Borgholms läroverk och ombilda det på sätt i punkt 9 föreslås, och jag skall därför också anhålla om bifall till herrar Kardells och Waldenströms reservation, som afser detsamma som herr Danielson yrkat.

Vidare anförde:

Herr Lundberg: Det måste medgifvas, att den omständigheten, att Borgholm ligger på en ö, utgör ett särskildt skäl för bibehållande af dervarande pedagogi, men torde detta förhållande, enär herr Danielsons beräkning, att hela Ölands befolkning skulle hafva större nytta af samma läroverk än närgränsande socknar af dylika läroanstalter på andra ställen, icke lär vara riktig, kunna väsentligen motvägas deraf, att staden Borgholms befolkning ej är mer än omkring hälften så stor som befolkningen i andra städer, der man föreslagit att indraga läroverken. Herr Bergman sade visserligen, att »undervisningen stälde sig ofantligt dyr» och att det var få lärjungar vid de till indragning föreslagna läroverken inom det distrikt, som jag representerar, men han aktade sig för att lemna närmare uppgifter derom. Nu är förhållandet emellertid så, att der det varit minst fördelaktigt eller i Kungsbacka pedagogi, som har två klasser, antalet lärjungar för närvarande dock är 20, då det deremot i Borgholm endast är 13. Hvarken utskottet eller herr Bergman har sökt vederlägga hvad jag i min motion till stöd för min hemställan, att pedagogierna måtte bibehållas med åtminstone en lärare, anfört och särskildt min anmärkning att enligt tabell som bifogats statsutskottsutlåtandet n:o 14 vid 1882 års riksdag, årliga kostnaden för hvarje lärjunge uti de enklassiga pedagogierna i medeltal uppgått till endast 77 kr. Detta har man väl icke velat bemöta, då det icke kunde vederläggas. Det måste därför förefalla i hög grad besynnerligt, då herr Olof Jonsson behagade säga, att undervisningen skulle vara både bättre och billigare vid de större läroverken. Han borde väl åtminstone beträffande kostnaden gjort undantag för de enklassiga pedagogierna. Han såväl som de flesta här torde icke hafva reda på beskaffenheten af den undervisning,

Ang. indragning af åtskilliga pedagogier m. m.
(Forts.)

som lemnats i dessa pedagogier. Hvad beträffar den pedagogi, som är belägen i den stad, der jag har min bostad, har der undervisats i engelska, innan någon sådan undervisning meddelades i något annat af statens läroverk. Der har också alltid undervisats i latin och derifrån hafva lärjungarne ingått icke allenast i tredje klassen af ett statens elementarläroverk utan i högre klasser. samt f. d. gymnasium. Indragning af ett sådant läroverk tror jag alldeles saknar skäl för sig. Jag må också instämma i att. såsom en föregående talare nyss yttrat, det blefve en jmförelsevis obetydlig besparing af väl omkring endast 30,000 kronor, som statsverket skulle göra, i fall indragning af ifrågavarande 14 å 16 läroverk komme att ske, och att nog icke förefinnes någon rimlighet att för den skull göra denna indragning, utan ställningen inom riksdagen väl är sådan, att dessa mindre läroverk skola uppoffras för att man må kunna genomdrifva en reglering med större antal lärare och bättre lönevilkor vid högre läroverk. Att det så ser ut, kan man icke undgå att tycka. Jag tror visserligen att indrag af dessa små läroverk kommer att i afton inom denna kammare bifallas, men icke har saken afgjorts genom Första Kammarens beslut, såsom herr Ivar Månsson yttrat. Här är fråga om att indraga anslag och det lärer väl icke bero på en kammare. Jag föreställer mig till och med att. huru än Första och Andra Kammaren i nu föreslagna punkt besluta, det kunde vara möjligt att ingen indragning komme till stånd. I kongl. propositionen är denna fråga så sammanställd med hela löneregleringen, att man, om någon sådan till följd af kamrarnes skiljaktiga beslut icke komme till utförande, väl kunde betvifla, huruvida Kongl. Maj:ts proposition i den del, som afsåge indragningen af pedagogierna, egentligen borde anses vara bifallen, ehuru jag nog tror att dertill försök skola göras och saken så uppfattas. Detta måste blifva så mycket mera orättvist, som man vet, att anslag äro beviljade för att lemna bidrag till högre folkskolor på landet, under det hvarken Kongl. Maj:t eller någon annan ifrågasatt meddelande af dylikt bidrag för att i de mindre städerna kunna utgöra någon ersättning för de obetydliga lönebelopp. man nu vill beröfva dessa. Det är, som man vet, endast 1,500 kronor som, med ett under de sednare åren beviljadt tillägg af 250 kronor, en lärare vid de enklassiga pedagogierna har åtnjutit i lön. Är det skäligt eller rimligt att indragning häraf göres? Jag tror att ett sådant beslut, om det också fattas af denna Riksdag, skall af en kommande Riksdag ogillas eller föranleda att ersättning för de obehörigen indragna läroanstalterna beviljas.

Herr Hedin: Den omständigheten att jag redan för ett tiotal år sedan har uttalat mig för indragning af småläroverken skall icke förhindra mig att nu öppet erkänna på grund af de, såsom för mig synes, giltiga skäl, som anförts, att det förefinnes anledning till ett undantag i detta afseende, nemligen för det enda läroverk, som Öland eger. Jag skall således anhålla att detta undantages från den förkastelsedom öfver småläroverken, i hvilken jag för öfrigt

instämmer. Det synes mig vara alldeles klart, att, såvidt man vill förena billighet med rättvisa, det icke går för sig att fälla domen öfver dessa småläroverk med alldeles uteslutande hänsyn till antalet af der befintliga lärjungar, men utan hänsyn till de lokala förhållanden, hvilka kunna fullt rättfärdiga tillvaron i en isolerad, mindre landsort af ett sådant läroverk med ett mindre antal lärjungar och i följd deraf högre kostnader. Det är de geografiska förhållandena, som ställa Öland i denna undantagsbelägenhet och därför berättiga ett undantag. Skulle nu, såsom utskottet påstår, förhållandet befinnas vara sådant, att nedåtgäendet af antalet lärjungar i pedagogien i Borgholm framdeles visar sig konstant, är det, om ett undantag är gjort denna gång, dermed icke sagdt, att Borgholms pedagogi för all framtid skall bibehållas. Deremot är bestämdt ingen skada skedd, om man med afseende å denna pedagogi beslutar att se tiden an; och om det visar sig att detta läroverk sedan går uppåt, har man, genom att göra detta undantag, förebyggt en möjlig framtida orättvisa.

Ang. indragning af åtskilliga pedagogier m. m.
(Forts.)

Herr Vahlin: Då genom Första Kammarens beslut frågan om indragning af de allmänna läroverkens första klass nu förfallit, och således ingen möjlighet finnes att, på sätt jag i min motion föreslagit, bereda ersättning för pedagogiernas indragning åt de kommuner, som derigenom skulle få vidkännas uppoffringar, hvilka ej äro med rättvisan öfverensstämmande, anser jag det icke vara rätt och billigt att Riksdagen nu indrager dessa pedagogier.

Jag får därför instämma med dem, som yrkat afslag å utskottets hemställan.

Herr *Björck* instämde med herr Vahlin.

Herr vice talmannen L. O. Larsson: Jag skulle väl, såsom tillhörande den provins inom landet, som blifvit mest misshandlad af denna reglering, kunna hafva skäl att uppträda mot så väl utskottets som Kongl. Maj:ts förslag, och det var ock min afsigt att uppträda för bibehållande af åtminstone ett lägre läroverk inom Dalarne, der det nu finnes 2:ne sådana, men då representanten för de städer, der dessa äro belägna, icke haft ett ord till försvar för dessa lägre läroverk, så vågar jag ej göra något yrkande till förmån för dem, ehuru skäl synes förefinnas för åtminstone ett af dem, der lärjungeantalet de senare åren betydligt ökat, då man här står och ifrigt talar för bibehållande af läroverk, der antalet lärjungar konstant nedgått, men, som sagdt, då ingen annan från Dalarne yrkat att ett eller båda af de två läroverk, som skulle dragas in der, måtte få bibehållas, skall icke heller jag göra det. Och jag tycker att, då vi från Dalarne sålunda förklarar oss nöjda med en sådan åtgärd, ledamöterna från de öfriga länen skulle vara ännu mer belättna. Ty det är intet län, som fått så litet som Dalarne i fråga om läroverk. Om vi se på folkmängden, har Stora Kopparbergs län icke mindre än 196,000 invånare, men skulle få blott ett enda

Ang. indragning af åtskilliga pedagogier m. m.

(Forts.)

läroverk. Låt oss då för jämförelses skull betrakta andra län, som hafva ungefär samma folkmängd. Vesternorrlands läns folkmängd skiljer sig från Stora Kopparbergs läns folkmängd på blott ett par tusen invånare. Likväl skulle Vesternorrlands län få ej mindre än två fullständiga läroverk och så ett mindre läroverk i Örnsköldsvik. Ser jag på Gefleborgs län, som också är något så när jemnstort med Stora Kopparbergs län, skulle det få två fullständiga läroverk och ett 5-klassigt. Går jag så igenom län efter län, skall man icke finna någon jämförelse med hvad som kommit Dalarne till del. Vestmanlands län, som har 136,000 invånare, har fått ett fullständigt läroverk, ett 5-klassigt och två 3-klassiga, under det, som jag nämnt. Stora Kopparbergs län fått ett läroverk på 196,000 invånare. Ser jag till exempel på Kalmar län, som man under denna diskussion talat rätt mycket om, så synes detta vara mycket lyckligt lottadt i fråga om skolor. Med en befolkning af 234,000 personer har detta län nemligen icke mindre än två fullständiga läroverk — ett i Kalmar och ett i Vestervik — samt dessutom ett femklassigt i Oskarshamn och ett treklassigt i Vimmerby.

Mig synes således, att de flesta provinser blifvit så rikligt tillgodosedda i afseende på skolor, att man icke kan beskylla utskottet för att hafva föreslagit indragning af för många läroverk. Om man skulle klandra utskottet för något, så borde det i stället vara, därför att utskottet icke föreslagit indragning af flera än de nu ifrågasatta. Jag kan icke finna något rimligt skäl, hvarför till exempel Marstrand skall bibehålla sitt treklassiga läroverk, hvilket har endast sexton lärjungar, sex i första och fem i hvardera af de öfriga klasserna. Antalet lärare vid detta läroverk är tre. Det blir således icke mera än fem lärjungar på hvarje lärare och så en på köpet. Nästan ännu orimligare är det att bibehålla Borgholms läroverk, hvars lärjungeantal under en följd af år visat en konstant minskning. De trenne lärare, som här skulle anställas, hafva nu tretton lärjungar att undervisa, och minskas detta antal år efter år, såsom hittills, så blifva de snart alldeles utan lärjungar.

Om sålunda någon ändring i denna punkt skulle göras, så borde den enligt mitt förmenande gå i den riktningen, att ännu flera af dessa små läroverk indrogos. Jag skall dock, som sagdt, icke vid denna punkt göra något yrkande i sådant syfte. Men när vi komma till nästa punkt, deri utskottet föreslagit ytterligare indragning af läroverk, skall jag vara med om en sådan åtgärd. Och jag tror att vi kunna draga in rätt många, utan att någon provins ändå skall blifva så misshandlad som Dalarne i detta fall blifvit.

Jag yrkar således bifall till utskottets hemställan i den nu föredragna punkten.

Herr Danielson: Ja, om det vore förhållandet att vi i nästa punkt kunde draga in flera af dessa små läroverk, så skulle jag icke hålla på Borgholms heller. Men då Första Kammaren nu bifallit nästa punkt, hemställer jag, huru det kan vara möjligt att

få någon ändring i det fallet. Till följd af denna omständighet tror jag snarare att ännu större skäl förefinnas att likställa Borgholm med Marstrand, hvilken stad nu tyckes hafva god utsigt att få sitt läroverk ombildadt på sätt Kongl. Maj:t föreslagit.

Jag hade icke tänkt begära ordet ytterligare vid denna punkt. Men då det nu blifvit sagdt, att lärjungarnes antal vid Borgholms läroverk är efter år minskats, ber jag att få återföra i herrarnes minne hvad jag nyss sade, eller att anledningen härtill är, dels att nämnda läroverk icke på många år haft någon ordinarie lärare och dels att inspektionen öfver läroverket anförtrots åt personer af ganska framskriden ålder och som varit bosatta långt utåt landsbygden. Härtill kommer också en annan omständighet. Oaktadt de stora uppoffringar denna lilla stad gjort för sitt läroverk, som den icke ens haft under sina händer — läroverket lyder nemligen under domkapitlets vård — så har den dessutom på allt sätt omhuldat sin folkskola och försatt densamma i ett utmärkt skick. Detta har haft till följd, att föräldrarne hellre satt sina barn i folkskolan, der tillgång på goda lärarekrafter alltid lärer funnits. Detta beträffande sjelfva staden. Hvad landsbygdens barn beträffar, så kunna herrarne lätt förstå, att föräldrarne på grund af detta omdöme om Borgholms läroverk hellre skickat sina barn till läroverken i Kalmar och Oskarshamn, der de i alla händelser kunna få något bättre undervisning än i folkskolorna.

Jag är emellertid öfvertygad derom, att, om detta lilla läroverk får bibehållas, antalet lärjungar derstädes skall blifva ganska betydligt. Och herrarne kunna lätt finna, huru behöfligt detta läroverk måste vara för Borgholm, som utgör, som jag förut nämnt, centrum för minst 20,000 människor, helst om det ordnas så, att äfven flickor der kunna vinna inträde. Jag tror då icke, att det kommer att inträffa, såsom herr vice talmannen nyss antydde, att antalet lärjungar vid detta läroverk allt mer och mer kommer att minskas, utan är tvärtom öfvertygad att antalet kommer att ökas.

Om man nu jemför Marstrands och Borgholms invånareantal med hvarandra, så befinnes det, att Marstrand, enligt den statistik jag haft till hands, har 1,336 invånare. Såsom hörande till Marstrand har man äfven velat räkna ett par socknar, Haresta och Lycke, med respektive 847 och 989 invånare. Men en person från orten, som är ledamot af denna kammare, har för mig uppgifvit, att knappast hälften af dessa socknar egentligen kan räknas hafva Marstrand till centrum. Och då skulle den lilla folkmängd, som Marstrand har såsom sitt område, icke blifva stort mera än 2,500 personer. Borgholms område har deremot 20,000 personer, och då har jag likväl icke medräknat hela södra delen af ön med dess 16,000 invånare. Man finner här af, att det är en väsentlig skillnad mellan invånareantalet i de landområden, som sägas kunna utgöra centra för ifrågavarande begge städer. De af herrarne, som icke äro öbor, kunna knappt tänka sig, hvilka svårigheter af hvarjehanda slag dessa hafva att bekämpa. Jag erkänner visserligen, att vi äfven på Öland hafva betydligt förbättrade kommunikationer,

Ang. indragning af åtskilliga pedagogier m. m.
(Forts.)

Ang. indragning af åtskilliga pedagogier m. m.

(Forts.)

men denna förbättring är dock, såsom en talare på gotlandsbänken sade, endast relativ. Om nu den ifrågasatta indragningen af Borgholms läroverk komme till stånd, så skulle ön Öland, som dock icke är så obetydlig i förhållande till landet i öfrigt, i afseende på undervisningsväsendet vara uteslutande hänvisad till folkskolorna. Jag har förut sagt, att staten på allt sätt knappat in i fråga om Öland, men då var det någon som erinrade mig om, att hafva vi mistat mycket, så är det dock *ett* som vi fått behålla, och det är *grundskatter och indelningsverk*. Vi känna att öarne blefvo tidigt befolkade, och när det då gälde att betala skatt efter jordförhållandena, så blefvo dessa öar jemförelsevis högre beskattade än öfriga delar af riket. På samma sätt förhåller det sig med roteringen. Äfven den är mera betungande på Öland än i flera andra provinser i landet. Det kan visserligen synas mindre lämpligt att draga in dessa skattefrågor i diskussionen om det ärende, som nu föreligger, men jag har dock icke kunnat underlåta att påvisa, huru väsentligt Öland bidrager till statsbehofvens fyllande och huru hårdt det derför skulle vara för denna ort att blifva beröfvad sitt lilla läroverk, icke minst för staden Borgholm, detta lilla samhälle, som, i tillit att få behålla läroverket, gjort så många och stora uppoffringar.

Jag fortfar att yrka bifall till min motion.

Öfverläggningen var härmed slutad. Derunder hade yrkats: 1:o) bifall till utskottets hemställan oförändrad; 2:o) bifall till densamma med den af herr Danielson yrkade förändring; och 3:o) afslag å nämnda hemställan. Herr talmannen gaf propositioner å hvar och ett af dessa yrkanden i nu nämnd ordning och fann svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för bifall till det förstnämnda yrkandet. Votering begärdes. I följd häraf upptog herr talmannen, för bestämmande af kontrapositionen, å nyo de återstående yrkandena, af hvilka det, som afsåg afslag, nu förklarades hafva flertalets mening för sig. Men jemväl i fråga om kontrapositionen äskades votering, hvarför nu först uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som till kontraposition i hufvudvoteringen om 8:de punkten mom. a) i särskilda utskottets utlåtande n:o 1 antager yrkandet om afslag å utskottets hemställan, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit yrkandet om bifall till utskottets hemställan med den ändring, som af herr Danielson föreslagits.

Den omröstning, som anställdes enligt denna voteringsproposition, utföll med 97 ja mot 91 nej, i följd hvaraf propositionen för hufvudvoteringen erhöi följande lydelse:

Ang. indragning af åtskilliga pedagogier m. m

(Forts.)

Den, som bifaller i oförändradt skick särskilda utskottets hemställan under mom. a) i 8:de punkten af utlåtandet n:o 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, är utskottets nämnda hemställan af kammaren afslagen.

I denna senare votering röstade 143 ledamöter ja och 36 nej; varande alltså utskottets hemställan af kammaren bifallen i oförändradt skick.

Under mom. b) hemställde utskottet: »att Riksdagen må för sin del besluta, att treklassiga allmänna läroverket i Sölvesborg må indragas på det sätt, som i mom. a) af denna punkt är föreslaget med afseende på vissa andra läroanstalter».

Derjemte hade i en vid punkten fogad reservation herrar O. Jonsson i Hof, O. Erickson i Bjersby och I. Månsson yrkat, att ifrågavarande moment måtte på det sätt ändras, att efter Sölvesborg skulle tilläggas orden »Söderköping och Marstrand».

I fråga härom anförde nu:

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet Wennerberg: Utskottet har icke velat tillstyrka att Sölvesborgs läroverk skulle få vara bland de läroverk, som ombildades, utan har föreslagit det till indragning. Om så skulle blifva händelsen, hvilket icke är otroligt, då Första Kammaren redan instämt i utskottets afstyrkande af läroverkets ombildning, skulle det komma att inträffa, att ett läroverk, som nu räknar 51 lärjungar, borttoges. Detta vore dock något underligt, då icke mindre än 14 läroverk af de 22, som äro ifrågasatta till ombildning, hafva ett mindre antal lärjungar. Jag känner mycket väl de skäl, som kunna anföras mot Sölvesborgs läroverks ombildning. Det är att det i många år haft ett ringa antal lärjungar. Det har dock uppgått till 17 och är således icke utan *all* betydelse, om man ock med hänsyn till den folkrika orten väl kunde säga att ett läroverk, som icke har flera lärjungar, borde indragas, helst som till andra läroverk finnas goda kommunikationer. Men, mine herrar, det är en känd sak, att ett läroverks anseende beror på dess lärares duglighet. Det kan gälla äfven de största läroverk, men alldeles afgörande är det i

Ang. indragning af åtskilliga pedagogier m. m.
(Forts.)

fråga om ett litet. Den i öfrigt mycket framstående man, som länge var rektor i Sölvesborg, var icke synnerligen pedagogiskt anlagd. Detta gjorde att de föräldrar, hvilkas barn eljest skulle der haft sin första uppfostran, skickade dem, om de hade råd, till de angränsande läroverken och för öfrigt kommo då inga lärjungar till läroverket från folkskolan. Nu är emellertid förhållandet ett helt annat. En duglig man finnes der som rektor och på ett förvånande sätt har redan antalet lärjungar ökat. Den första ökningen började med ungefär ett tiotal, sprang sedan upp med 20. Lärjungeantalet är för närvarande 51, och af dessa ett icke obetydligt antal från folkskolan. Då intet skäl finnes, att detta skall falla tillbaka, skulle det taga sig ganska besynnerligt ut, om bland de läroverk, som skola indragas, man satte detta läroverk med öfver 50 lärjungar. Det komme då tillsammans med läroverk, som icke bestå af mer än hälften så många, då allra högst bland dem är Säter med 24 lärjungar.

Från rektor har inkommit en infordrad uppgift af följande lydelse: »Af läroverkets för innevarande termin närvarande 51 lärjungar hafva 2 förut tillhört annat allmänt läroverk; 9 tillhöra kringliggande landtförsamlingar och 40 Sölvesborgs församling. Af dessa 40 hafva 17 åtnjutit enskild undervisning och 23 från stadens folkskola öfvergått till allmänna läroverket. Af sistnämnda antal hafva 18 inskrifvits efter den 1 juli 1888, då undertecknad blef t. f. rektor vid läroverket.»

Det är visserligen något, som kan tala för bifall till utskottets förslag, nemligen det, att i sådant fall båda kamrarnes beslut skulle blifva detsamma, men jag har ansett för min skyldighet att framföra detta intyg för Andra Kammaren, ty det är ju möjligt att denna kammare lyssnar till den billiga önskan från läroverket att få försöka sig såsom ombildadt och icke genast slås ned och dragas in. Jag har intet yrkande att göra, det är mig här icke tillåtet, men jag hemställer till kammarens goda omdöme att sjelf afgöra frågan.

Herr Lilienberg: Af herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet hafva nu så fullständigt anförts de skäl, som tala för bibehållande af Sölvesborgs läroverk, att jag har föga att tillägga. Jag skall dock be få uppläsa ett intyg, som jag förskaffat mig från rektor och hvilket intyg i viss mån kompletterar hvad herr statsrådet anför. Det lyder på följande sätt:

»Den 1 juli 1888, då undertecknad förordnades till rektor vid allmänna läroverket i Sölvesborg, var lärjungeantalet derstädes 13. Höstterminen 1888 inskrifvos 14 lärjungar (3 fr. Sölvesb. folkskola).
Vårterminen 1889 » 4 (3 fr. d:o d:o).
Höstterminen 1889 » 18 » (12 fr. d:o d:o).
Vårterminen 1890 » 5 » (ingen fr. d:o d:o).

Tre (3) lärjungar afgått från läroverket efter den 1 juli 1888.

Gustaf Leche,
t. f. rektor.»

Jag tror således att de skäl, som utskottet anfört för sitt beslut att förorda indragning af detta läroverk, nemligen att ökningen möjligen skulle vara tillfällig, icke håller streck. Jag vill också fästa uppmärksamheten derpå, att om Sölvesborgs läroverk indrages, finnes icke i Blekinge län något enda treklassigt läroverk, ty kamrarne hafva redan beslutat indragning af Ronneby läroverk. Blekinge län är ett litet län, men det finnes dock sju län i Sverige, som hafva mindre invånareantal än Blekinge, eller Upsala, Gotlands, Hallands, Vestmanlands, Jemtlands, Norrbottens och Vesterbottens län.

Ang. indragning af åtskilliga pedagogier m. m.

(Forts.)

På grund af skäl, som blifvit anförda af herr statsrådet, och hvad jag sedan tillagt, yrkar jag således afslag å utskottets framställning i denna punkt.

Herr Jonsson i Hof: Det är visserligen sant, att antalet lärjungar i Sölvesborg under senare år stigit ganska betydligt, men jag tror, att utskottet på goda skäl lika fullt kunnat föreslå denna indragning, oafsedt om lärjungarnes antal skulle komma att ökas eller minskas. Det måste anses öfverflödigt att hafva detta läroverk, när afstånden till Karlskronas och Kristianstads läroverk icke äro större och dessa läroverk äro i tillfälle att upptaga de lärjungar, som nu bevista skolan i Sölvesborg. När det för resten står i öppna fältet, huruvida det vid denna riksdag blir någonting af med förslaget om ombildning, är det icke heller något skäl att bibehålla Sölvesborg för ombildningens skull. Jag tror för öfrigt, att delvis samma skäl, som man åberopat för indragningen af åtskilliga andra läroverk, nu skulle kunna användas, nemligen att, om det också för närvarande finnes en duglig lärare och det erkännes att detta är af större vikt för sådana mindre läroverk än vid större, så kan dock den tiden vara snart inne. då Sölvesborg mister den duglige läraren, och då sjunker det åter ned till sin gamla storlek. Jag tager mig därför friheten anhålla om bifall till utskottets förslag, som Första Kammaren redan antagit.

Herr Jönsson i Gammalstorp: Att nu indraga Sölvesborgs läroverk, som under senare år varit i en så snabb utveckling, att lärjungeantalet till den grad ökats, att, såsom herr statsrådet och chefen för eklelesiastikdepartementet äfvensom herr Lilienberg framhöllo, lärjungeantalet för närvarande uppgår till 51 stycken, d. v. s. till en högre numerär än lärjungeantalet vid 14 af de 21 läroverk, som nu föreslagits till ombildning, anser jag icke vara rättvist — och jag tror, att man alltid bör vara rättvis. Utskottet har visserligen icke förbisett, att en lyftning inom läroverket pågått, men utskottet har satt i fråga, att den höjning, som egt rum, möjligen kan vara af tillfällig art. Jag tror dock icke att man kan säga, att denna höjning af lärjungeantalet kan vara tillfällig, emedan den visat en ständigt uppåt stigande tendens under de fyra terminer, som Sölvesborg haft sin nye rektor. Orsaken till lärjungeantalets stegring torde erhålla sin förklaring i den petition, som

Ang. indragning af åtskilliga pedagogier m. m.
(Forts.)

stadsfullmäktige i Sölvesborg afgifvit, ur hvilken jag tager mig friheten att uppläsa följande upplysningar, nemligen, »att detta från längre tider tillbaka upprättade läroverk redan som tvåklassigt under flera år hade ett lärjungeantal, som i medeltal öfverstigit det antal, som af läroverkskomitén faststälts såsom minimum för ett läroverks bibehållande; att medelantalet lärjungar under de läroverkskomiténs betänkande näst föregående åren visserligen nedgått under berörda minimum, men att anledningen härtill förnämligast varit den, att skolans föreståndare varit af riksdagsgörömål och andra offentliga värf förhindrad att utöfva sitt kall inom läroverket, och att hans ställföreträdare ingalunda varit lämplige eller mäktige att tillfredsställa allmänhetens billiga anspråk och upprätthålla läroverkets anseende; att emellertid dessa beklagliga förhållanden numera, sedan år 1888 ny föreståndare förordnats, och den öfriga personalen delvis ombyttis, så väsentligen förändrats, att lärjungarnes antal mera än fördubblats och under detta läsår uppgått till 47, samt att det lifliga intresse, hvarmed läroverket fortfarande omfattades af såväl staten som närliggande landsort, gäfvit anledning antaga, att antalet skulle under kommande år ytterligare ökas.»

Utskottet har äfven sagt, att, »då afståndet till å ena sidan Karlshamn och å andra sidan Kristianstad är obetydligt och kommunikationerna med dessa båda städer goda, synas ej tillräckliga skäl finnas för bibehållande af treklassiga läroverket i Sölvesborg.» Ja, att kommunikationerna äro goda, dertill har Sölvesborgs stad med stora uppoffringar fått bidraga, och utan dessa uppoffringar hade säkerligen icke dessa goda kommunikationer kommit till stånd, hvilka nu anföras såsom skäl för läroverkets indragning. Är det nu icke nog att Sölvesborgs stad, inklämd emellan Karlshamn och Kristianstad, hvilka jemförelsevis med Sölvesborg äro tvenne jettar, till följd af sina uppoffringar fått svärare att täfa med dem. Skola nu dessa uppoffringar äfven medföra i släptåg läroverkets indragning till skada för såväl staden som den folkrika orten deromkring? Utskottet säger äfven att afståndet är obetydligt. Att afståndet är obetydligt bör väl icke med nutidens kommunikationer vara något skäl för indragningen. Hvarje stad, huru obetydlig den än må vara, har väl på senare tider erhållit lättare kommunikationer, och har den icke redan erhållit sådan, dröjer det nog icke länge, innan staden får dem. I betraktande af snabbheten och bekvämligheten hos våra dagars kommunikationer spelar det följaktligen ingen rol, om afståndet är några mil kortare eller några mil längre. Men hufvudsaken är, att, om något afstånd finnes till annat läroverk, man då får behålla det läroverk, som finnes inom eget område. Detta är viktigt för alla, som hafva barn i skolåldern, emedan de då kunna hafva barnen i hemmet under deras första utvecklingstid i skolan samt äro i tillfälle att personligen egna dem tillsyn och vård, hvaraf de äro i behof, samt att bispringa dem i en rigtning, som kanske för hela deras lif blir afgörande. Härtill komma de kostnader, som det skulle medföra att skicka dem till en annan

stad, i synnerhet om man har många barn, som på det sättet skola uppfostras i skolorna.

Men äfven för den närmaste landtbefolkningen kring Sölvesborg är läroverket af vigt. De närmast staden boende lärjungarne hafva icke längre till skolan än att de kunna gå hem hvarenda qväll. Och hvad beträffar dem, som hafva sina hem på något längre afstånd, så veta vi alla, att landtmannen i allmänhet har sin af-sättningsort för sina produkter och sina affärer i närmaste stad, han blifver då i tillfälle att på samma gång han besöker staden för dessa ändamål äfven tillföra lärjungen eller sin pojke födoämnen samt egna honom någon tillsyn, medan han går i skolan: men sådant låter sig icke göra, om det är nödvändigt att skicka bort dem på längre afstånd.

När nu härtill kommer, att Sölvesborgs läroverk är det enda treklassiga läroverk, som i Blekinge län skulle ombildas, och då länet har en folkmängd af cirka 142,000 invånare, och således större folkmängd än sju andra län i riket, så må Blekinge län icke anses så obetydligt, att icke det med största fog kan göra anspråk på att Sölvesborgs läroverk icke må indragas, då så många andra mindre viktiga läroverk äro föreslagna till ombildning.

Dessutom vill jag äfven framhålla, att här är samma förhållande, som förut blifvit nämndt vid Borgholm, nemligen att det endast är för få år sedan, som Sölvesborgs stad byggde ett nytt, rymligt skolhus för stora kostnader.

Af alla dessa skäl, både de af mig anförda och de som förut framhållits, synes framgå, att Sölvesborgs läroverk icke bör indragas; alltså på grund häraf får jag anhålla om afslag å utskottets hemställan och bifall till Kongl. Maj:ts proposition, att Sölvesborgs läroverk måtte ombildas.

Herr Sjögren: Till hvad herr statsrådet och chefen för eklestastikdepartementet förut till statsrådsprotokollet och nu här i kammaren anført mot indragning af allmänna läroverket i Sölvesborg har jag icke något väsentligt att tillägga. När jag begärde ordet, skedde det endast och allenast för att bemöta det för läroverkets indragning af utskottet anförda och af herr Olof Jonsson i Hof upprepade skäl, som hemtats derifrån att läroverken i Karlshamn och Kristianstad voro så närbelägna till Sölvesborg, och att kommunikationerna mellan samtliga dessa städer vore så lätta, att Karlshamns och Kristianstads läroverk kunde upptaga lärjungarne äfven från Sölvesborg. Med den kännedom jag har om läroverksförhållandena inom Lunds stift kan jag upplysa, att läroverket i Karlshamn redan nu är så öfverbefolkadt, att för undervisningens handhafvande två extra lärare måst der anställas, och att sjelfva läroverkshuset icke utan till- eller ombyggnad kan upptaga flere lärjungar. Det är sålunda ingen utsigt till, att Karlshamns läroverk skulle kunna upptaga ett större eller mindre antal af de 51 lärjungarne i Sölvesborgs läroverk. Läroverket i Kristianstad kan möjligen upptaga några af dem, men icke alla, såvida man icke

Ang. indragning af åtskilliga pedagogier m. m.

(Forts.)

der vill anställa ännu flere extra lärare och inrätta flera parallellklasser.

Jag har ansett mig böra lemna dessa upplysningar och instämmer i öfrigt med dem, som yrkat, att utskottets förslag om indragning af Sölvesborgs läroverk måtte afslås.

Herr Danielson: Då vid denna punkt finnes en reservation, hvori yrkats, att mom. b) må på det sätt ändras, att efter »Sölvesborg» tilläggas orden »Söderköping och Marstrand», samt jag i mitt förslag sträfvat för att Marstrands och Borgholms läroverk måtte blifva likställda, och kammaren vidare visat sig följa utskottets förslag i denna del med stor majoritet, tror jag, att kammaren äfven beträffande detta moment nu bör göra detsamma. Jag har också hört, att Sölvesborgs läroverk på konstladt sätt fått ett högre lärjungeantal, än hvad det i verkligheten haft, och om detta är sanning, lärer ett sådant förhållande ej bevisa hvad dermed afses. Derför, då jag är öfvertygad, att kammaren i detta fall vill utöfva rättvisa såväl i ena som andra hänseendet, skall jag nu upptaga reservanternas förslag och yrkar alltså, att till Sölvesborg i denna punkt måtte läggas orden *Söderköping* och *Marstrand*.

Herr Jönsson i Gammalstorp: Hvad herr Danielson nyss yttrade derom, att lärjungeantalet vid Sölvesborgs läroverk skulle hafva tillkommit på konstladt sätt, tror jag vara väl mycket sagdt och vågadt. Detta läroverk har nio lärjungar från landsbygden och man kan väl åtminstone icke säga, att dessa lärjungar tillkommit på konstladt sätt. Man må väl icke tro, att dessa lärjungars föräldrar på obehörigt sätt låtit förleda sig att sända sina söner till Sölvesborgs läroverk, hvilket är förenadt med icke obedydliga kostnader; och man må väl icke heller tro, att Sölvesborgs stad åtagit sig dessa kostnader. Sölvesborgs skola har förut varit i så dåligt skick, att ingen, icke ens stadsboarne sjelfva ville hafva sina barn der, utan de, som hade råd, hellre skickade bort dem till andra läroverk. Detta har varit orsaken till, att så få af stadens egna barn förut beviljat skolan derstädes och att skolan haft så få lärjungar. Nu deremot, sedan skolan kommit i bättre skick, finnas personer, som velat hafva in sina barn der, men som icke fått det på grund af bristande kunskaper hos den inträdessökande. Jag känner till åtminstone ett fall i den vägen. Jag vill alltså tillbakavisa ett sådant påstående, som att lärjungeantalet der skulle ökats på ett konstladt sätt, och yrkar fortfarande afslag å utskottets hemställan samt bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr A. Waldenström: Fastän jag icke anmält mig som reservant vid denna punkt, har jag dock inom utskottet varit emot indragningen af detta läroverk och ber derför nu få för min del yrka bifall till Kongl. Maj:ts proposition. Det enda egentliga skäl, som utskottet anfört derför att läroverket borde indragas, är, att det nu befintliga höga antalet lärjungar vid detta läroverk möjligen

kan vara tillfälligt. Ja, det är ju möjligt, att så kan vara; men det är lika möjligt och i mina ögon sannolikare, att den ökning i lärjungeantalet, som på senare tider skett, varit naturlig. Under sådana förhållanden vill jag icke vara med om att indraga detta läroverk och derigenom möjligen begå en orättvisa mot den ort, der läroverket är beläget. Är lärjungeantalet onaturligt högt, skall det nog visa sig ganska snart, och då finnes ju alltid möjlighet för Riksdagen att indraga läroverket.

Ang. indragning af åt skilliga pedagogier m. m.

(Forts.)

Herr *Sandwall* instämde häruti.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet *Wennerberg*:

Det hade varit mig kärt, om denna misstanke beträffande lärjungeantalets uppkomst vid Sölvesborgs allmänna läroverk icke här blifvit vidrörd, då den nästan *nödgar* mig omtala hvad jag visserligen med säkerhet vet, men icke velat i Första Kammaren nämna.

Det är nog, som I, mine herrar, kunnen finna, ett *särskildt* skäl, hvarför utskottet velat föreslå detta läroverk med 50 lärjungar till indragning och ej till ombildning. Detta torde äfven framgå dels af hvad som här nyss yttrades och dels af hvad jag här ber få upplysa. Det är ledsamt, om ett utskott skulle fatta beslut på grund af en lös angifvelse, men det är ännu ledsammare, om en riksförsamling gör det.

»Utdrag af protokollet, hållet hos stadsfullmäktige i Sölvesborg vid sammanträde den 31 mars 1890.

Sedan det kommit till allmän kännedom, att det af Riksdagen för läroverksfrågans behandling tillsatta särskilda utskott skulle, i strid med regeringens förslag, hafva tillstyrkt indragning af härvarande treklassiga allmänna läroverk, och vidare försports, att anledningen härtill möjligen vore ett på enskild väg utskottets ledamöter meddeladt rykte, att stegringen af lärjungeantalet inom berörda allmänna läroverk skulle till en väsentlig del hafva åstadkommits på konstladt sätt genom föräldrars och målsmäns öfvertalande att från folkskolan förflytta lärjungar till berörda allmänna läroverk, hade stadsfullmäktige, efter derom gjord framställning, kallats till sammanträde denna dag, för att öfverlägga och besluta om åtgärder till förekommande, om möjligt, af att förslaget varder riksdagsbeslut, samt beslutade nu — fullt förvissade om fullkomliga grundlösheten af ett sådant rykte, hvilket derjemte ådagalagts genom här nedan afskrifne, af barnens föräldrar och målsmän afgifne förklaring — att utse en af dess ledamöter att under besök i hufvudstaden meddela vederbörande erforderliga upplysningar.»

Härefter finnes upptagen en förteckning på namnen å alla de folkskolebarn, som efter den 1 juli 1888 öfvergått från Sölvesborgs folkskola till allmänna läroverket derstädes, äfvensom försäkran

Ang. indragning af åtskilliga pedagogier m. m.

(Forts.)

derom, att icke något konstladt sätt blifvit begagnadt för att den ökning i läroverket, som nu är befintlig, skulle uppkomma.

Jag hemställer nu, att kammaren fattar beslut om Sölvesborgs läroverk i öfverensstämmelse med Kongl. Maj:ts förslag.

Herr Metzén: Jag bekänner verkligen, att jag blef något öfverraskad, då jag nyss hörde ett yrkande göras derom, att äfven Söderköpings allmänna läroverk måtte indragas, sedan reservanterna, som gjort framställning härom, nu mera förklarar, att de skulle frånträda detta sitt yrkande, på det att ett enstämmigt beslut måtte kunna fattas i båda kamrarna. Då nu i alla fall blifvit framställt ett dylikt yrkande, skall jag anhålla att få bemöta detta med några ord.

Jag vill då först påminna derom, att Söderköpings läroverk är ett af de allra äldsta i hela riket. Enligt anteckningar i skolans arkiv grundlades skolan under Sten Sture den yngres tid, och ännu finnas der förteckningar öfver skolans rektorer ända från Gustaf I:s tid. — Detta om läroverkets ålder.

Vill man nu föreslå indragning af detta läroverk, synes mig, att särdeles viktiga och talande skäl derfor borde uppgifvas. Men jag får bekänna, att jag ännu icke sett några sådana framlagda. I fall en sådan indragning skulle ske, ber jag att få fästa herrarnes uppmärksamhet derpå, att å hela sträckan från Norrköping ända ned till Vestervik icke finnes något enda af staten underhållet allmänt läroverk. Man måste derfor fråga: hvarthän skola då föräldrar och målsmän i Söderköping och kringliggande ort sända sina barn för att de skola få tillfälle att inhemta nödiga kunskaper utöfver folkskolans kurs? Härpå svara reservanterna: de få skicka dem till Norrköping eller Linköping, de närmaste städerna, der fullständiga läroverk finnas! Men reservanterna hafva dock härvid förbisettt innehållit i kongl. brefvet den 4 juli 1884, ty enligt detta får i dessa båda läroverks lägre klasser icke intagas mer än ett visst antal lärjungar, nemligen högst 30 i hvarje klass, och företrädesrätt här vid lag hafva dessa städers egna barn. Antalet lärjungar der är vanligen öfverfullt, så att plats ej finnes för några barn från andra städer. Nu vet jag väl, att föräldrar, som velat hafva in sina barn i dessa läroverk, låtit för ett år skattskrifva sig i nämnda städer, på det att de skulle få anses såsom tillhörande dem. På detta sätt hafva de också lyckats att få in sina barn vid dessa läroverk. Men detta är ju ett sätt att kringgå lagar och författningar, hvilket på intet sätt bör uppmuntras.

Angående läroverkets i Söderköping tillgångar ber jag endast få meddela några sifferuppgifter, som lemnats mig genom skolans rektor. — Det skall icke blifva långt.

Söderköpings läroverk eger följande tillgångar:

Ljus- och vedkassan	458: 83
Biblioteks- och materielkassan	3,737: 40
Premie- och fattiggkassan	181: 67

Transport kronor 4,377: 90

	Transport kronor	4,377: 90	<i>Ang. indragning af åtskilliga pedagogier m. m.</i>
Forsemanska kassan	18,426: 92	
Forsemanska stipendiikassan	3,756: 32	
Byggnadsfonden	7,253: 83	
Stipendiefonden till d:r Petrellis minne	3,006: 32	(Forts.)
	Summa kronor	36,821: 29	

Utom dessa af läroverkets rektor förvaltade kassor eger läroverket:

Hagenbergska stipendiefonden (förvaltad af domkapitlet)	1,500: —
Louis de Geers premiefond (förvaltad af drätselkammaren)	333: 33
Basarfonden (behållning den 31 december 1889)	292: 75
	Summa kronor 2,126: 08

Samtliga kassor och fonder utgöra således tillsammans kronor 38,947: 37.

Dessutom eger läroverket (förutom läroverkshuset med inrednings- och undervisningsmateriel samt bibliotek) af häradshöfdingen J. Forseman till läroverket donerade Tyketorps frälseutjord och Byqvarns frälseqvarn, för hvilka lägenheter sistförflutna arrendeåret i arrende betalades till läroverkets Forsemanska kassa 586 kronor 72 öre.

Skulle nu Riksdagens beslut blifva att indraga detta läroverk hur skall man då ordna angående dessa icke obetydliga medel? Skola de kanske indragas till statsverket eller skola de öfverflyttas till andra läroverk? Ettdera skulle väl inträffa. Men jag förmodar, att Riksdagen icke skulle vilja vara med om något sådant. Ty rättvisan kräfver väl, att donationer och fonder icke dragas från deras ursprungliga bestämmelse, utan samvetsgrant användas i enlighet med gifvarnes uttryckta vilja. Derför måste väl också den af framlidne häradshöfdingen Forseman den 9 april 1795 gjorda donation af Tyketorps utjord och Byqvarns frälseqvarn till upprättande af ett nytt kollegat vid Söderköpings läroverk få oqvald bibehållas för dess af gifvaren bestämda ändamål. Sammalunda ock den Hagenbergska stipendiifonden, Forsemanska stipendiikassan och Louis de Geers premiefond, bildad genom frivilliga sammanskott till minne af den nya riksdagsordningens antagande och, såsom det heter. »till evärdelig hugkomst af dess upphofsman». Endast den 1883 stiftade stipendiifonden till doktor Petrellis minne är fredad från alla annekteringsplaner; ty angående densamma är föreskrifvet, att fonden, i händelse läroverket i en framtid skulle indragas, skall öfverflyttas till Linköpings högre allmänna läroverk.

Läroverkskomitén har såsom regel fastställt, att intet läroverk skulle åtnjuta statsunderstöd, såvida det normala antalet lärjungar ej uppgick till 30; och hur det förhåller sig i det hänseendet med Söderköpings läroverk, derom har jag ock af skolans rektor erhållit några upplysningar. Enligt dessa upplysningar, som afse tiden från 1848 till och med detta år, utgjorde medeltalet lärjungar, som besökte läroverket, åren 1848—1856 32; 1856—1861 56; 1861—1869 57.

Ang. indragning af åtskilliga pedagogier m. m.

(Forts.)

1869—1874 sjönk det till 37, 1874—1879 till 36 och 1879—1884 till 26. 1884—1885 var det 27, men under sista femårsperioden steg det till 37. Antalet är sålunda för närvarande 37. Herrar reservanter kunna således finna, att det är åtskilligt öfver mininisiffran. »Af dessa siffror inhemtas», säger rektor, »att lärjungarnes antal varit lägst under femårsperioden 1879—1884, hvilken period ingått uti senaste läroverkskomiténs beräkning med afseende på det normala antalet, 30 lärjungar, hvarunder intet läroverk skulle åtnjuta statsunderstöd.» Att lärjungeantalet under denna period blef så lågt, berodde af tillfälliga omständigheter. Det har sedermera visat sig, att lärjungeantalet uppgått från 26 till 37, ett förhållande som nogsamnt ådagalägger ortens behof af detta läroverk. Vidare ber jag få nämna för kammaren, att Söderköpings stad under senare åren uppfört ett nytt läroverkshus, som kostat staden icke mindre än 20,513 kronor. Siffran kan ju synas herrarne ganska ringa, men för ett så litet samhälle betyder den ganska mycket. Samtidigt med att detta nya läroverkshus blifvit uppfördt, har man apterat det gamla till gymnastiklokal, hvilken kostnad naturligtvis också bestridts af staden.

I fall nu den kongl. propositionen beträffande Söderköpings läroverk bifalles, står det staden fritt att med tre af staten aflönade ämneslärare ordna undervisningen så, att den kan utsträckas till femte klassens kurs. Sålunda inrättadt, kunde ju läroverket ännu blifva till mycken nytta för staden och orten; och då Söderköpings kommun genom den Forsemanska donationen är i tillfälle att vid läroverket anställa en fjerde ämneslärare äfven med uppoffring från stadens sida, så skulle en sådan anordning af undervisningen der kunna göras med större fördel än vid många andra likställda läroverk.

Kommunens rätt att bestämma, huruvida äfven qvinliga elever må vid läroverket mottagas, torde kunna anses såsom en ganska väsentlig fördel i den föreslagna organisationen af de mindre läroverken och torde äfven komma att uppbibringa lärjungarnes antal icke obetydligt. I detta hänseende har jag mig bekant, att i Söderköping för närvarande finnes en s. k. elementarskola för flickor, hvilken, i händelse den kongl. propositionen ginge igenom, skulle upphöra, hvarefter dess elever skulle intagas i stadens allmänna läroverk för gossar. Derigenom skulle elevantalet vid detta sistnämnda kunna uppbibringas till ungefär 50 i rundt tal.

På grund af hvad jag haft äran anföra hoppas jag, att kammaren icke skall vilja vara med om att indraga ett så gammalt läroverk som Söderköpings, utan i stället betrygga för staden och orten deromkring förmäna af att ega ett allmänt läroverk, och i denna förhoppning slutar jag med att yrka afslag å reservanternas förslag, i hvad det rör Söderköpings läroverk, och bifall till Kongl. Maj:ts framställning.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet Wennerberg:

Jag hade tänkt, att frågan om Söderköpings läroverk egentligen skulle vidröras vid nästa punkt. Men då nu ett yrkande

gjorts på bifall till reservationen, i hvilken äfven Söderköpings läroverk är intaget, har frågan blifvit upptagen redan här. Det är för mig en lätt sak att yttra mig i denna fråga, då jag nemligen helt och hållet kan instämma med den siste talaren i hvad han till förmån för Söderköpings läroverk anført. Blott en enda sak vill jag tillägga. Vid den inspektion af Söderköpings läroverk, hvilken anstälts just sedan det blifvit fråga om läroverkets indragning eller ombildning, har resultatet utfallit för läroverket synnerligen lyckligt. Jag finner sålunda icke något särskildt skäl att frångå Kongl. Maj:ts proposition i denna del.

Ang. indragning af åtskilliga pedagogier m. m.
(Forts.)

Herr Jonsson i Hof: Då jag hört, att här yrkats bifall till den af mig jemte herrar O. Erickson och Ivar Månsson afgifna reservation, så har jag också att säga några ord. Jag skulle icke brytt mig om att yrka bifall till denna reservation, därför att Första Kammaren redan godkänt utskottets förslag. Men eftersom ett sådant yrkande nu redan är gjordt, så skall jag instämma i det yrkande som herr Danielson framstälde. Såsom ett ytterligare skäl för denna sak ber jag få nämna, att jag i vintras från en Söderköpingsbo erhöll ett handbref, deri han säger sig önska, att detta läroverk måtte indragas, och säger, att ökningen i lärjungeantalet har skett på det sätt, som ryktesvis uppgifvits beträffande Sölvesborg. Huruvida denna åsigt är exakt, är jag icke i tillfälle att afgöra. Faktum är emellertid, att det är en söderköpingsbo, som meddelat detta.

Härtill kommer äfven, att folkmängden i Söderköping under de sista åren minskats med ett femtiotal och att staden icke på långa tider visat någon lifaktighet. När man sålunda kan antaga, att minskning i folkmängden fortfarande kommer att ega rum, så stärker detta ytterligare våra skäl.

Det kan ju hända, att man — vare sig genom lärares förflyttning eller på annat sätt — hittat på att ha en mindre god lärare i folkskolan och tillfälligtvis en bättre i elementarskolan; och då gör man hvad man kan för att förstärka antalet elever i den ena skolan på bekostnad af den andra. Men är icke detta någonting konstladt? Jag tror, att när afståndet är så kort som här i förhållande till angränsande läroverk, så är icke risken stor att indraga Söderköpings läroverk, och hvad beträffar de donationer och fonder, som här ha talats om, så tror jag, att de kunna användas för undervisningen i folkskolan eller på åtskilliga andra sätt. Sålunda bör väl icke det skäl, som man i detta afseende anført mot läroverkets indragning, spela någon större rol.

Jag skall alltså, som sagdt, instämma med herr Danielson.

Herr Danielson: Herr talman! Jag begärde ordet för att säga, att, då jag i mitt sista anförande antydde, att rykten om konstlade medel för uppbringande af lärjungeantalet vid Sölvesborgs läroverk varit i omlopp, jag icke hade kännedom om den handling, som herr statsrådet nyss uppläste. Nu har jag emellertid varit i till-

Ang. inrågning af åtskilliga pedagogier m. m.

(Forts.)

fälle att se den. Men såvidt jag kan finna, så gäller den förklaring, som deri meddelats, endast 18 af ifrågakvarande elever. Förhållandet är sålunda obestyrkt beträffande de öfrige.

Jag ville blott uttala den uppfattning jag har af denna handling. I öfrigt har jag ingenting att tillägga.

Herr Petersson i Hamra: Jag kunde inskränka mig till att instämma med herr Metzén uti hans yttrande angående Söderköpings läroverk. Det vore bedröfligt, om man skulle indraga ett så stort läroverk, som har så pass många elever. Det är nu styrkt, att det höga lärjungantalet icke har tillkommit på något konstladt sätt. Jag anser för min del, att den af herr ecklesiastikministern upplästa handlingen är ett mera trovärdigt intyg än det rykte, man här talat om, att lärjungarnes antal tillkommit på ett konstladt sätt, och då tycker jag att läroverket i Sölvesborg bör stå kvar. Jag instämmer alltså med herr Metzén i hvad han yrkat rörande Söderköpings läroverk, det vill säga afslag på reservationen, och tillstyrker i öfrigt bifall till det yrkande, som flere talare framställt angående läroverket i Sölvesborg.

Herr Gibson: Herr talman, mine herrar! Då af flere talare yrkats afslag på utskottets förslag, ber jag att med instämmande häri få anmärka, att utskottets förslag synes mig äfven afvika från hvad som är lämpligt, deri att förslaget afser sådan angelägenhet, som icke tillkommer detsamma i afseende på utskottets rätt till initiativ. Kongl. Maj:t har nemligen hemställt, att treklassiga allmänna läroverken i Söderköping, Vimmerby, Alingsås, Askersund, Sala, Sölvesborg, Trelleborg, Engelholm, Marstrand, Strömstad, Åmål, Filipstad, Arvika, Skellefteå och Örnsköldsvik må ombildas till lägre allmänna läroverk med tre ämneslärare och sådan organisation, som i statsrådsprotokollet närmare angifvits. Deremot har utskottet föreslagit, att läroverket i Sölvesborg skulle indragas. Här föreligger således något, öfverskridande, ja helt annat än hvad Kongl. Maj:t hemställt, hvilket alltså bort vara föremål för en särskild motion, men någon sådan motion föreligger icke, och enligt min uppfattning saknar utskottet motionsrätt i frågan.

Det vill för öfrigt förefalla som om, när ärendet remitterades till utskottet, detta skulle ej blott söka åstadkomma den utredning, som vore nödig, utan äfven framlägga alla de skäl, som kunde vara öfvertygande för dem, som icke varit i tillfälle att deltaga i utskottets öfverläggningar. Och då jag genomläser utskottets framställning, finner jag dessa skäl så öfvertygande för läroverkets i Sölvesborg bibehållande, att det förvånar mig, huru utskottet med sin motivering kunnat komma till ett sådant resultat, som skett. Utskottets referat vidrör på en half sida omständigheter, som tillhöra det förflutna och numera icke inverka på saken, samt nämner sedan att läroverkets elevantal vuxit från 17 till 47, hvarjemte vi hafva hört från statsrådsbänken, att det antalet skulle nu utgöra 51. Vi finna vidare af det här meddelade utdraget ur statsråds-

protokollet, »att det lifliga intresse, hvarmed läroverket fortfarande omfattades af såväl staden som närliggande landsort, gäfvé anledning antaga, att antalet skulle under kommande år ytterligare ökas; att de lokaler, som af staden upplåtits åt läroverket i ett under de senare åren nybygdt hus, befundes fullt ändamålsenliga och tillräckligt rymliga äfven för ett betydligt större antal lärjungar än det nuvarande, äfvensom att särskilda rymliga och särdeles lämpliga gymnastik- och slöjdsalar vore för läroverket tillgängliga» samt slutligen att de af stadsfullmäktige andragna skäl vore »behjertansvärda». Dessa skäl tala tydligt nog till förmån för läroverkets bibehållande.

Ang. indragning af åtskilliga pedagogier m. m.

(Forts.)

Se vi åter på det skäl, som af utskottet anförts för indragning af läroverket, så inskränker det sig till en anmärkning, att elevantalets ökning möjligen beror på en tillfällighet, hvarjemte utskottet erinrar om det korta afståndet såväl till Karlshamn som Kristianstad samt tillägger, att kommunikationerna med dessa båda städer äro goda. Men hvad betyda kommunikationerna vid ett läroverk, när eleverna måste finnas der och bo på platsen? De inverka då obetydligt, såvidt man icke vill tänka sig, att i Sölvesborg och kringliggande trakt bosatta lärjungar skulle dagligen resa till och från skolan i de förutnämnda städerna. Men sådant är ju otänkbart. Eleverna måste naturligtvis bo på den ort, der skolan ligger, och då ega kommunikationerna endast en tillfällig betydelse, såsom till exempel då ferierna inträda. De skäl deremot, som utskottet återgifvit, synas mig så behjertansvärda just för bibehållandet af läroverket i Sölvesborg, att jag på grund af dem och hvad jag anført, ber att få yrka afslag icke endast på utskottets eget förslag utan jemväl på reservanternas och bifall till Kongl. Maj:ts proposition i denna del.

Herr Jönsson i Gammalstorp: Det var med anledning af herr Danielsons yttrande, att det af herr statsrådet företedda bevis endast gäller 18 lärjungar, som jag begärde ordet. Jag vill upplysa, att ryktet om lärjungeantalets konstlade tillkomst gick ut derpå, att en mängd gossar obehörigt flyttats ifrån folkskolan till läroverket. Då nu under de fyra terminerna, som ökningen af lärjungeantalet pågått, endast 18 gossar från folkskolan till läroverket öfvergått, så är detta orsaken till att ifrågavarande bevis omfattar endast dessa 18 lärjungar.

Medan jag har ordet, ber jag få erinra, att jag är öfvertygad, att, om läroverket kommer att ombildas, elevantalet skall ännu mera ökas, och jag undrar om det för närvarande finnes skäl att indraga ett läroverk, som på senare åren visat en så bestämd tendens till ökning i elevantalet.

Herr Ekeborgh: Herr talman, mine herrar! I fråga om läroverket i Sölvesborg hade det ursprungligen icke varit min mening att yttra mig alls, då jag ansåg de skäl, hvilka herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet anført för dess ombild-

Ang. indragning af åtskilliga pedagogier m. m.
(Forts.)

ning, vara synnerligen talande och då dertill kom, att det stora antal lärjungar, som vid detta läroverk finnes, borde väga ganska tungt vid afgörandet af denna indragningsfråga. Det skulle åtminstone förefalla mig ganska märkvärdigt, om ett läroverk med 51 lärjungar skulle så att säga slopas, då läroverkskomitén satt gränsen mellan sådana läroverk som borde och icke borde indragas till siffran 30.

Man har anfört — något som dess bättre blifvit vederlagdt — att det stora lärjungeantalet i Sölvesborg tillkommit på konstladt sätt. Det har för mig redan från första början varit svårt att tro, att så varit förhållandet, och nu är jag öfvertygad om, att det så icke är.

Som sagdt, om Sölvesborg hade jag icke ämnat yttra mig alls; och då frågan om läroverket i Söderköping blifvit sammankopplad med sölvesborgsfrågan, skulle jag kunnat nöja mig med att instämma med herr Metzén och på de af honom andragna skäl anhålla, att Söderköpings läroverk icke måtte indragas. Men jag fick höra en föregående talare yttra, att han af en söderköpingsbo hade förnummit, att denne skulle anse det lyckligt, om detta läroverk indroges. Till denne talares upplysning skall jag anhålla att få nämna, att jag talat icke endast vid en, utan vid minst 21 söderköpingsbor, hvilka ha en alldeles motsatt åsigt. Och jag går till och med så långt, att om man inom Söderköpings samhälle skulle anställa omröstning om, huruvida läroverket der skulle indragas eller icke, så är jag temligen säker på, att denne af den föregående talaren omnämnde söderköpingsbo skulle komma att stå nästan alldeles ensam om sin åsigt.

Ytterligare har det talats om Söderköpings belägenhet nära den större staden Norrköping, äfvensom om dess närbelägenhet till Vestervik.

Det är sant, att Söderköping icke ligger mer än $1\frac{1}{2}$ mil från Norrköping, men detta underlättar icke på något sätt söderköpingsbarnens intagande i Norrköpings allmänna läroverk, hvilket i synnerhet i de tre nedersta klasserna är alldeles öfverbefolkadt. Omkring Söderköping ligger dessutom en ganska tät bebyggd landsbygd, som kan lemna en ganska stor tribut till lärjungeantalet i Söderköping, och det har äfven under de senare åren visat sig, att den så gjort.

Hvad angår närbelägenheten till den södra gränsen, så är det också sant, att Söderköping ligger icke så långt derifrån, men det är likväl $10\frac{1}{2}$ mil till det läroverk, som ligger Söderköping närmast. Således ligga de båda läroverken åtminstone icke så nära hvarandra, att icke de som bo ett par mil från Söderköping åt vestervikshället till hellre skulle skicka sina barn till Söderköping än till den senare staden. Detta är endast hvad jag velat nämna. För öfrigt instämmer jag med herr Metzén.

Jag yrkar således hvad Sölvesborg beträffar bifall till Kongl. Maj:ts proposition och i afseende å Söderköpings läroverk, att dess indragning icke måtte komma i fråga.

Härmed förklarades öfverläggningen slutad. Herr talmannen gaf proposition först på bifall till utskottets hemställan och derefter, i enlighet med de gjorda yrkandena, dels på bifall till nämnda hemställan med den af herr Danielson föreslagna ändring och dels på afslag; och förklarades den sistnämnda propositionen hafva de flesta rösterna för sig. Som votering emellertid begärdes, upptog herr talmannen, i och för kontrapositionens bestämmande, till förnyade propositioner de återstående yrkandena; dervid herr talmannen fann propositionen på bifall till utskottets hemställan hafva blifvit med öfvervägande ja besvarad. Emellertid äskades votering jemväl angående kontrapositionen, i följd hvaraf nu först skedde uppsättning, justering och anslag af följande voteringsproposition:

Ang. indragning af åtskilliga pedagogier m. m.
(Forts.)

Den, som till kontraposition i hufvudvoteringen om 8 punkten mom. b) i särskilda utskottets utlåtande n:o 1, antager yrkandet om bifall till utskottets hemställan oförändrad, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit yrkandet om bifall till nämnda hemställan med det af herr Danielson föreslagna tillägg.

Röstsedlarne uppräknades och visade 62 ja och 105 nej; och erhöll sålunda propositionen för hufvudvoteringen följande innehåll:

Den, som afslår hvad särskilda utskottet hemställt i 8:de punkten mom. b) af utlåtandet n:o 1, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit nämnda hemställan med det af herr Danielson föreslagna tillägg.

Hufvudvoteringen utföll med 68 ja och 98 nej; och hade alltså kammaren bifallit utskottets hemställan med den ändring, att orden »läroverket i Sölvesborg» skulle utbytas mot orden »läroverken i Sölvesborg, Söderköping och Marstrand».

Punkten 9.

Sedan Kongl. Maj:t framställt förslag angående ombildning af åtskilliga lägre läroverk samt inrättande af ett nytt lägre all-

Ang. ombildning af åtskilliga treklassiga läroverk m. m.

Ang. ombildning af åtskilliga treklassiga läroverk m. m.
(Forts.)

mänt läroverk i Motala med sådan organisation, som i statsrådsprotokollet närmare angifvits, samt under vissa i den kongl. propositionen omförmälda vilkor, hade ändringar i berörda förslagsyrkats i två särskilda inom Andra Kammaren väckta motioner, den ena, n:o 207, af herr *A. Westrin*, och den andra, n:o 219, af herr *W. R. Wester*. I den senare motionen hemställes: »att Riksdagen måtte besluta, att treklassiga allmänna läroverket uti Engelholm må ombildas till lägre allmänt läroverk med 4 ämneslärare under vilkor, att staden åtager sig att tillhandahålla erforderliga och lämpliga undervisningslokaler och bostad eller hyresersättning åt rektor; samt att såsom följd häraf staten för Engelholms läroverk, hvilken nu är föreslagen till 9,150 kronor för år, må ökas med det belopp, som erfordras till aflöning åt en adjunkt.»

Utskottet hemställde: »att Riksdagen, med afslag å herr Westers motion samt herr Westrins motion, i hvad den rör nu föreliggande punkt, må på det sätt bifalla Kongl. Maj:ts förslag:

att treklassiga allmänna läroverken i Söderköping, Vimmerby, Alingsås, Åskersund, Sala, Trelleborg, Engelholm, Marstrand, Strömstad, Åmål, Filipstad, Arvika, Skellefteå och Örnsköldsvik; tvåklassiga pedagogierna i Södertelge, Köping och Nora; samt enklassiga pedagogien i Simrishamn må ombildas till lägre allmänna läroverk med tre ämneslärare och sådan organisation, som i statsrådsprotokollet närmare angifvits; under vilkor att vederbörande kommun åtager sig att tillhandahålla erforderliga och lämpliga undervisningslokaler och bostad eller hyresersättning åt rektor;

att under samma vilkor, som i föregående moment nämnts, ett nytt lägre allmänt läroverk med tre ämneslärare må upprättas i Motala;

att treklassiga allmänna läroverken i Falköping och Varberg må ombildas till lägre allmänna läroverk med 4 ämneslärare; under vilkor att vederbörande kommun åtager sig samma skyldigheter med afseende på undervisningslokaler och rektorsbostad, som stadgats beträffande dylikt läroverk med tre ämneslärare;

att vederbörande kommunalstyrelse må i sammanhang med beslutet om förbemälda vilkors uppfyllande afgöra, dels enligt hvilken bildningslinies undervisningsplan läroverket bör inrättas, dels huruvida qvinliga lärjungar må, i mån af utrymme, vid läroverket mottagas, dock att kommunalstyrelsens beslut i ärendet skall Kongl. Maj:ts pröfning och stadfästelse underställas;

att lärarepersonalen vid ett lägre allmänt läroverk med tre ämneslärare må utgöras af: en rektor med en aflöning af 3,500 kronor, deraf 1,000 kronor tjänstgöringspenningar, och ett ålders-tillägg å 500 kronor efter 10 års väl vitsordad tjänstgöring såsom rektor, jemte fri bostad; en adjunkt med vanlig adjunkts-aflöning; en kollega med lön af 2,000 kronor jemte två ålders-tillägg å 250 kronor hvarterdera efter respektive 5 och 10 års väl vitsordad tjänstgöring; en musiklärare med arfvode af 300 kro-

nor; en gymnastiklärare med arfvode af 300 kronor och tjänstgöringsskyldighet af 4 timmar i veckan; samt en teckningslärare med ett arfvode af 500 kronor och undervisningsskyldighet af 7 timmar i veckan; äfvensom att vid hvarje läroverk af detta slag må anställas en skolläkare med arfvode af 50 kronor jemte samma afgift af lärjungarne, som tillkommer skolläkarne vid öfriga allmänna läroverk;

Ang. ombildning af åtskilliga treklassiga läroverk m. m.
(Forts.)

att angående lärarepersonalen och skolläkaren vid lägre allmänna läroverk med 4 ämneslärare må gälla samma bestämmelser som vid läroverk med 3 ämneslärare med undantag deraf, att lärarepersonalen ökas med en adjunkt;

att rektorerna vid de i de föregående momenten afsedda läroverken må tillsättas på förordnande under viss tid, samt att samtliga lärare vid ett dylikt läroverk må vara förbundne att, derest läroverket upphör eller förändras, öfvertaga den tjänstgöring, som Kongl. Maj:t kan finna skäl dem anvisa;

att lärarne vid de treklassiga allmänna läroverk och de pedagogier, som föreslagits till ombildning, må, intill dess ombildningen hunnit verkställas eller annorlunda varder bestämdt, åtnjuta de löneförmåner, som hittills till dem utgått; samt

att förslag å de lärjungar, som skola komma i åtnjutande af befrielse från den till statsverket ingående terminsavgiftens hela eller halfva belopp, må upprättas af en nämnd, bestående af läroverkets rektor såsom ordförande, en af läroverksstadens kommunalstyrelse och en af vederbörande landsting vald medlem, hvilket förslag derpå underställes eforus till pröfning och stadfästelse.»

Emot utskottets hemställan hade reservationer anmälts:

af herr *C. G. Bergman*;

af herrar *O. Jonsson*, *O. Erickson* och *I. Månsson*, som yrkat att i utskottets hemställan orden »Söderköping» och »Marstrand» måtte utgå; samt

af herr *A. Waldenström* mot utskottets hemställan om afslag å herr Westers motion.

Efter föredragning af punkten anförde:

Herr Wester: I föreliggande punkt föreslås bland annat, att Engelholms allmänna läroverk skulle ombildas till allmänt läroverk med tre ämneslärare. Jag har tillåtit mig att i min motion hemställa, att samma läroverk måtte erhålla fyra ämneslärare. Till svar å denna motion har utskottet yttrat: »Om också utskottet måste medgifva, att läroverket i Engelholm, som af Kongl. Maj:t ansetts böra erhålla tre ämneslärare, såsom herr Wester i sin motion framhållit, har ett för ett så beskaffadt läroverk stort lärjungeantal, anser sig dock utskottet icke nu böra hemställa om, att detta läroverk skulle, såsom herr Wester påyrkat, erhålla fyra ämneslärare.»

Jag kan icke underlåta att uttrycka min tacksamhet mot utskottet, därför att utskottet så välvilligt erkänt Engelholms stora

Ang. ombildning af åtskilliga treklassiga läroverk m. m.

(Forts.)

lärjungeantal och därför att det icke anfört något skäl för sitt afstyrkande af motionen, hvilket väl lär betyda att det icke finnes något skäl för afstyrkande, ty i motsatt fall hade väl utskottet framhållit detta. Jag skall emellertid tillåta mig att visa, att det finnes flera tungt vägande skäl för bifall till min motion.

Läroverkskomitén har sagt, att ett läroverk, som har mellan 55 och 64 lärjungar, för undervisningens skötande behöfver fyra ämneslärare, och Kongl. Maj:t har med hänsyn till lärjungeantalet föreslagit fyra lärare för läroverken i Falköping och Varberg. Nu är förhållandet, att Engelholms läroverk står, minst sagt, på samma nivå som dessa båda läroverk. Vid den kongl. propositionen finnas fogade sifferuppgifter angående lärjungeantalet vid olika läroverk i riket. Der finnas uppgifter för perioderna 1879—1883 och 1884—1888 samt för hösten 1889. Se vi på dessa uppgifter, finna vi att under perioden 1879—1883 Engelholms läroverk hade 59, Falköpings 66 och Varbergs 51 lärjungar. Engelholm hade således då 8 lärjungar mer än Varberg. Under perioden 1884—1888 hade Engelholms läroverk 45, Falköpings 62 och Varbergs 59. Att lärjungeantalet vid Engelholms läroverk den perioden nedgick var beroende på en omständighet, som jag sedermera skall komma till. Hösten 1889 var förhållandet följande. I Engelholms skola voro 64, i Falköpings 54 och i Varbergs 61 lärjungar. Engelholms läroverk stod således då öfver de båda andra med afseende å lärjungeantalet. Granska vi nu lärjungeantalet i fjerde och femte klasserna under nämnda tider, se vi att under tiden 1879—1883 var antalet lärjungar i dessa klasser vid Engelholms läroverk 20 och vid Falköpings 13. Vid Varbergs läroverk lästes under denna period icke i fjerde och femte klasserna. Under perioden 1884—1888 hade Engelholms läroverk 10, Falköping 18 och Varberg 9 lärjungar. Engelholm sålunda mer än Varberg. Hösten 1889 hade Engelholm 10, Falköping 8 och Varberg 22. Då var Engelholms läroverk öfverlägset det i Falköping.

Såsom nyss nämndes, hade Engelholms läroverk under perioden 1884—1888 allenast 45 lärjungar i medeltal om året. Detta har sin särskilda förklaringsgrund. Till följd af lärarnes nit och intresse för skolan har vid Engelholms läroverk från slutet af 1859, då det blott fans två lärare, och sedan oafbrutet, undervisningen bedrifvits på sådant sätt att lärjungarne, som utgått derifrån, uppflyttats till femte och mången gång till sjette klassen. Sommaren 1885 sökte emellertid rektorn vid läroverket i Engelholm att blifva lärare vid ett femklassigt läroverk. Man tog för gifvet, att han skulle få platsen och lemna läroverket under hösten 1885. Då visste man icke hvilken rektor skulle komma, eller om kursen skulle fortsättas på samma sätt som förut, och detta gjorde att många lärjungar, som eljest qvarstannat i fjerde och femte klasserna, gingo ut till andra läroverk och att få nya anmälde sig. Deraf blef en följd att lärjungeantalet, som förut i medeltal varit 59, gick ned ända till 35, och detta verkade att medeltalet under

förut nämnda period endast blef 45. Då den vid höstterminen 1886 tillträdande nye rektorn jemte öfrige lärare tillkännagåfvo att undervisningen skulle fortfarande bedrivas till samma omfång som förut, steg lärjungeantalet åter, så att det vid hösten 1888 var 62. Om år 1885 uteslutes ur räkningen och ett senare år medtages, blir medeltalet 53. Häraf framgår, att Engelholms läroverk är fullkomligt likställt med de andra läroverk, för hvilka Kongl. Maj:t föreslagit fyra lärare.

Ang. ombildning af åtskilliga treklassiga läroverk m. m.

(Forts.)

Om vi nu vidare jemföra Engelholms läroverk med de femklassiga läroverken, så se vi att lärjungarne i Engelholms läroverk under tiden 1879—1883 hade flere lärjungar än ett femklassigt, under andra perioden 1884—1888 lika många som ett och flera än ett femklassigt samt vid hösten 1889 flera än 6 femklassiga. Se vi åter på förhållandena i 4 och 5 klasserna vid Engelholms läroverk, så finna vi under tiden 1879—1883 lika många lärjungar i dessa som i två femklassiga och flere än i 3 femklassiga samt hösten 1889 flere än i ett femklassigt.

Vidare bör man komma i håg, att det nu är beslutadt att Laholms läroverk skall indragas. Laholm ligger temligen nära norra delen af Skåne och har, som jag förmodar, haft lärjungar från denna trakt. Jag förmodar det, enär förut inga lärjungar i Engelholm varit derifrån. Genom Laholms läroverks indragning komma nu dessa antagligen till Engelholm.

Att märka är äfven, att höstterminen 1889 antalet lärjungar i Helsingborg var så stort, att det uppstod fråga att neka 6 lärjungar inträde. De blefvo visserligen mottagna af läroverkets rektor, som hemstälde hos Kongl. Maj:t, huruvida de finge kvarblifva, hvarå Kongl. Maj:t svarade att, eftersom de voro intagna, fingo de stanna kvar, men det bestämda antalet finge eljest icke öfverskridas. Helsingborgs läroverk är således fullt upptaget, och man har att vänta en del lärjungar till Engelholm från orten närmast söder derom, hvarifrån barnen hittills skickats till Helsingborg.

Allt detta synes mig berättiga Engelholm att få fyra ämneslärare, likasom Falköping och Varberg.

Se vi på den ekonomiska sidan af saken, som väl icke mycket borde tagas i betraktande, då det blott är fråga om en utgift på 2,500 kronor, så befinnes, att efter statsrevisorernas berättelse för år 1888 utgör medelkostnaden för hvarje lärjunge i riket 226 kronor 16 öre, men för hvarje lärjunge i Engelholm utgör kostnaden efter den nu gällande staten endast 162 kronor 50 öre, och derest Riksdagen beviljar anslag till en fjerde lärare, skulle medeltalet uppgå till 182 kronor 3 öre, således under hvad som är beräknadt.

Till sist finnes ännu ett skäl, som bör tala lika mycket som hvad jag förut anfört. Det förhåller sig nemligen så, att uti Engelholms skola har till följd af lärarnes berömvärda nit och kärlek för sin sak under 30 år undervisningen bedrifvits så, att lärjungarne från denna skola kommit in i femte och mången gång äfven i sjetten klassen. I

Ang. ombildning af åtskilliga treklassiga läroverk m. m.

(Forts.)

början af 80-talet steg lärjungeantalet så högt, att de tre lärarne icke ensamme kunde sköta den, hvarför de då begärde och af staden erhöilo lön till en extra lärare. Så gick elevantalet ner 1885 och sedan hafva de tre lärarne skött den utan någon särskild ersättning, men för att kunna upprätthålla undervisningen har rektorn, som är tjänstgöringsskyldig endast 24 timmar i veckan, tjänstgjort 26 timmar, och lärarne hafva alla tre samundervisat i två klasser, den ena 11, den andra 10 och den tredje 9 timmar i veckan, och i dessa klasser hafva under 7 timmar funnits 40 lärjungar. Detta är mer än hvad man rimligen kan begära till och med af det mest uppoffrande intresse. Nu har antalet utgjort under höstterminen 1888, såsom vi sett, 62, under höstterminen 1889 64 och under vårterminen 1890 64, och sålunda har antalet stigit till en sådan höjd, att lärarne icke längre kunna undervisa ända till femte klassen, och får icke skolan en fjerde lärare, så nödgas detta läroverk, som i 30 år med allmänt och synnerligt erkännande häfdat sin plats såsom jembördigt med femklassigt läroverk, gå ner till treklassigt. Jag hemställer, om icke det är förtjent af den uppmuntran och det erkännande, som ligger i att få en ny ämneslärare.

Med hänsyn till hvad jag nu upplyst och då det synes vara både rätt och klokt att upprätthålla ett mindre läroverk, som visat sig ega full lifskraft, äfven därför att barnen vårdas och läras bättre i ett sådant än uti ett högre öfverbefolkadt läroverk i en stor stad, yrkar jag bifall till min motion.

Herr *Andersson* i Lyckorna instämde häruti.

Herr *Hedin*: Herr talman! Ehuru i två hela dagar diskussionen rört sig om läroverksbetänkandet, skulle mycket vara att säga om den nu föredragna punkten, men lyckligtvis måste beslutet såväl i denna och den nästföljande som i punkten 12 b) vara klart och gifvet såsom konsekvens af kammarens förut fattade beslut rörande andra punkten. En ärad reservant har i lördagens plenum förklarad och upplyst om det osammanhängande i utskottets betänkande och om anledningen, hvarför han och några andra reservanter icke funnit nödigt framlägga sin afvikande mening i åtskilliga delar af detsamma. Denna punkt är, såsom herr talmannen behagade finna, orimlig i förhållande till hvad utskottets majoritet beslutit i andra punkten, nemligen att hos Kongl. Maj:t uttala en önskan om latinstudiets uppskjutande till sjetten klassen. Efter det beslut kammaren fattat om latinets uppskjutande till sjetten klassen såsom vilkor för löneregleringen för lärarne, kan naturligtvis icke komma i fråga att kammaren skulle besluta om upprättande af treklassiga latinläroverk och lika litet, såsom i den följande punkten föreslås, att inrätta femklassiga läroverk med blott latinlinie, sedan man sagt sig vilja slopa latinlinien i hela nederskolan, samt lika litet att antaga punkten 12 b), hvars praktiska betydelse numera förlorat den skynt af *raison d'être*, som den hade i 1887 års läroverksförslag.

Jag får således, utan att missbruka kammarens tid, anhålla, att kammaren ville afslå hela den föredragna punkten.

Ang. ombildning af åtskilliga treklassiga läroverk m. m.

Herr Jonsson i Hof: På de af herr Hedin anförda skäl ber jag att få instämma i hans yrkande.

(Forts.)

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad, gaf herr talmannen propositioner: 1:o på bifall till utskottets hemställan med iakttagande af de rättelser, som blefve en följd af kammarens förut fattade beslut i fråga om dels indragning af läroverken i Söderköping och Marstrand och dels anställande af skolläkare; 2:o bifall till herr Westers ändringsförslag; och 3:o afslag å utskottets hemställan; och fann herr talmannen den sistnämnda propositionen vara besvarad med öfvervägande ja. Votering begärdes och företogs, sedan till kontraposition antagits bifall till utskottets hemställan med förutnämnda rättelser, enligt följande nu uppsatta och af kammaren godkända voteringsproposition:

Den, som afslår hvad särskilda utskottet hemställt i 9:de punkten af utlåtandet n:o 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit nämnda hemställan med iakttagande af de ändringar, som föranledas af kammarens föregående beslut i fråga om läroverken i Söderköping och Marstrand samt i fråga om skolläkare.

Efter röstsedlarnes uppräknande befans, att 99 ledamöter röstat ja och 47 nej; och hade alltså utskottets hemställan af kammaren afslagits.

Vid föredragning vidare af *punkten 10*, i hvilken punkt utskottet hemställt om anordnande vid Jakobs läroverk i Stockholm af en profärskurs för blifvande lärare i den af Kongl. Maj:t och utskottet föreslagna men af kammaren afslagna praktiska linien m. m., begärdes ordet af

Herr Hedin, som yttrade: Jag anhåller, att kammaren i konsekvens med sina beslut, fattade i den andra och den näst föregående nionde punkten, måtte afslå utskottets hemställan i denna punkt. Sedan kammaren fattat sitt beslut, att latinets skall uppskjutas till sjette klassen, är väl dess mening att hela nederskolan från första till och med femte klassen skall blifva ett rent realläroverk, så praktiskt, som något öfver hufvud taget kan inrättas.

Ang. ombildning af åtskilliga treklassiga läroverk m. m.
(Forts.)

Då sålunda det icke kan komma i fråga att inrätta en särskild praktisk linie, så lär det väl icke vara behöfligt att upprätta profärskurs för en praktisk linie, som icke funnits, finnes eller kommer att finnas.

Jag anhåller således om afslag å tionde punkten.

Häruti instämde herr *Jonsson* i Hof.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan afslogs.

Punkten 11.

Bifölls.

Punkten 12.

Mom. a).

Bifölls.

Under *mom b)* hemställde utskottet, »att Riksdagen ville besluta ingå till Kongl. Maj:t med underdånig anhållan, att Kongl. Maj:t täcktes låta anställa undersökning derom, huruvida en sådan omorganisation af vissa bland de femklassiga läroverken kan och bör verkställas, att vid dem undervisning komme att meddelas endast på en af de tre bildningslinierna».

Efter uppläsande häraf anförde

Herr Hedin: Det är alldeles öfverflödigt att anföra de skäl, på grund af hvilka jag anhåller om afslag å littera b) af nu föredragna punkt. Det är en konsekvens af kammarens beslut i punkterna 2:o, 9:o och 10:o.

Vidare yttrades ej. Punkten afslogs.

Punkten 13.

Ang. undervisningen å reallinien vid vissa läroverk.

Kongl. Maj:t hade föreslagit, att undervisning å reallinien måtte meddelas vid högre latinläroverket å Södermalm äfven i sjette och sjunde klasserna samt vid högre läroverket i Nyköping äfven i sjunde klassen, men vid högre läroverket i Strengnäs blott till och med femte klassen; och hemställde utskottet under *mom. a)* af förevarande punkt, att Riksdagen måtte på det sätt bifalla Kongl. Maj:ts förslag, att undervisning å reallinien må meddelas vid högre latinläroverket å Södermalm äfven i sjette och sjunde klasserna, men vid högre läroverket i Strengnäs blott till och med femte klassen.

I en vid punkten fogad reservation hade deremot herrar *A. N. Sundberg* och *G. F. Gilljam* hemställt, att Riksdagen behagade

besluta, att undervisning å reallinien må meddelas vid högre läro- *Ang. undervis-*
verket i Nyköping äfven i sjunde klassen. *ningen å real-*
linien vid vissa
läroverk.

Beträffande detta ämne anförde

Herr Edelstam: Jag beklagar, att jag upptager tiden, då denna är så långt framskriden, men jag anser mig nödsakad att göra en hemställan till kammaren. Kongl. Maj:t har i sin proposition föreslagit, att högre allmänna läroverket i Nyköping skulle blifva fullständigt på reallinien äfven i sjunde klassen. Utskottet åter har ansett, att en sjunde realklass i Nyköping icke vore nödig, men deremot föreslagit, att en sjunde realklass skulle inrättas vid högre allmänna läroverket i Vesterås. Emellertid hafva två ledamöter af utskottet, erkebiskop Sundberg och herr Gilljam, föreslagit, med biträdande i öfrigt af utskottets förslag, »att Riksdagen behagade besluta, att undervisning å reallinien må meddelas vid högre läroverket i Nyköping äfven i sjunde klassen».

Jag skall be att få lemna några upplysningar rörande förhållandet vid Nyköpings högre allmänna läroverk. Vid 1856—1858 års riksdag beviljades anslag af Riksdagen för inrättande af fullständig reallinie i Nyköping, och i förhoppning, att läroverket skulle få behålla denna linie fullständig, inreddes samtidigt i det gymnastikhus, som staden på egen bekostnad uppförde, icke blott rum för förvaring af zoologiska samlingar, utan äfven kemiskt laboratorium och trenne lärosalar, afsedda för den reala linien. 1880 inflyttade läroverket i ett nytt, till största delen af staden bekostadt läroverkshus, hvilket var inredt för ett fullständigt läroverks behof. Då emellertid det ansågs möjligt, att lärjungeantalet skulle komma att förökas, så att en eller annan klass kunde komma att delas på två afdelningar, så har staden under förlidet år, i sammanhang med uppförandet af det af staden bekostade nya rektorsbostället, äfven låtit der inreda två stora salar, afsedda icke blott för förvarande af biblioteket, utan äfven till erforderligt utrymme för reallinien. Och vid beslutet om rektorsboställets uppförande fäste stadsfullmäktige särskild uppmärksamhet vid att byggnaden skulle tilltagas så stor, att fullständig reallinie vid läroverket skulle kunna ega utrymme.

Under åren 1865—1877 var läroverkets reallinie fullständig. Så blef dess sjunde klass indragen. Anledningen dertill var dock, efter hvad uttryckligen erkändes, icke någon missbelåtenhet med det sätt, hvarpå undervisningen bedrifvits, utan rena sparsamhetskäl. Olägenheter af denna förändring visade sig emellertid ganska snart, hvarför redan 1880 på hösten medlemmar af landstinget och stadsfullmäktige samt åtskilliga enskilda personer såväl af stadens invånare som från landsbygden — visserligen hufvudsakligen från den närmaste trakten, men äfven från längre aflägsna orter — ingingo till Kongl. Maj:t med en petition, i hvilken de framhöllo behofvet af en fullständig reallinie vid läroverket.

Under de första åren efter indragningen af 7:de realklassen var visserligen, enligt hvad de Kongl. Maj:ts proposition bifogade

(Forts.)

Ang. undervis-
ningen å real-
linien vid vissa
läroverk.
(Forts.)

tabellerna utvisa, antalet realister i femte och sjette klasserna icke stort. Enligt uppgift, som jag erhållit från rektor, var detta antal sålunda läsåret 1885—1886 icke större än 10, men sedermera har det år ifrån år ökats. Så steg det derpå följande läsår till 14, året derefter till 18, hvilket det utgjorde i tvenne år, och är nu i dessa klasser sammanlagdt 20. Af dessa 20 realister tillhöra för närvarande 12 den sjette klassen. I sammanhang härmed ber jag få fästa uppmärksamheten derpå, att enligt den i kongl. propositionen lemnade uppgift från Vesterås läroverk derstädes nu icke finnas mer än 4 realister i sjette klassen. Då nu utskottet ansett att vid Vesterås läroverk, med icke mer än 4 realister i sjette klassen, skulle erfordras en fullständig reallinie, så hemställer jag, huruvida det icke föreligger ännu starkare skäl för att äfven Nyköpings läroverk, der det visat sig en så tydlig ökning på reallinien, borde komma i åtnjutande af samma fördel.

Vidare ber jag att få fästa uppmärksamheten derpå, att utskottet, i enlighet med Kongl. Maj:ts proposition, föreslagit, att två lektorsbefattningar i Strengnäs, således inom samma län som Nyköping, skola indragas. Kongl. Maj:t hade visserligen äfven till indragning föreslagit en lektors- och två adjunktsbefattningar vid läroverket i Vesterås, men utskottet föreslår, att endast en lektorsbefattning derstädes skall indragas. Enligt tabeller, bifogade den kongl. propositionen, är antalet lärare vid Vesterås läroverk för närvarande 19 och skulle, om förslaget antoges, blifva 18, för ett antal af 228 lärjungar. I Nyköping åter finnas endast 15 lärare; om den hemställan jag nu gjort skulle bifallas, skulle det alltså icke blifva mer än 16. Visserligen är lärjungeantalet för närvarande endast 190, men utgjorde för ett år sedan 198.

Anledningen, hvarför sjette realklassen i Nyköping i allmänhet icke varit mera besökt, är den, att en lärjunge, som afgår från femte realklassen, utan vidare prof vinner inträde i sjette nedre realklassen i andra läroverk, hvaremot den, som afgår från sjette klassen, är nödsakad att undergå fullständig pröfning vid det läroverk, der han söker inträde. Under sådana förhållanden är det ju mycket naturligt, att både målsmän och lärjungar föredraga en flyttning från läroverket i Nyköping tidigare, än efter sjette klassens slut. Utskottets egentliga skäl för sin hemställan i denna punkt har, såsom sagdt, varit att lärjungeantalet på reallinien icke varit så synnerligen stort i Nyköping. Som jag nu sökt visa — och jag försäkrar, att mina beräkningar äro verkställda i öfverensstämmelse med tabellerna i den kongl. propositionen — är emellertid lärjungeantalet på reallinien större i Nyköping än i Vesterås. Såsom ett andra skäl anför utskottet, att afståndet från Nyköping icke är stort till Norrköping och Linköping, hvarest finnas läroverk, fullständiga å reallinien och utan allt för strängt upptaget utrymme. Deremot skulle en lärjunge från Vesterås icke så lätt kunna förflyttas till läroverken i Stockholm eller Upsala, enär dessa redan äro öfverbefolkade. Ser man på förteckningen öfver lärjungeantalet i Linköping och Norrköping, så finner man emellertid

att det i de högre klasserna icke är så litet. I Linköping utgör det nemligen i sjetta och sjunde realklasserna 131, i Norrköping åter några och åttio.

Med anledning af hvad jag nu anfört, och då jag visst icke vill missunna Vesterås läroverk att blifva fullständigt äfven å reallinien, skulle jag alltså helst se, att fullständiga reallinier inrättades såväl i Nyköping som i Vesterås, men för den händelse, att läroverken i Nyköping och Vesterås icke samtidigt kunna komma i åtanke för en dylik utveckling, hemställer jag dock, att Nyköpings läroverk först må åtnjuta denna förmån. Då Första Kammaren nu bifallit den af herrar Sundberg och Gilljam afgifna reservationen angående nu föredragna moment i 13:de punkten, hemställer jag om bifall till densamma äfven i denna kammare.

Ang. undervisningen å reallinien vid vissa läroverk.
(Forts.)

Herr Bergman: Såsom den siste talaren anmärkte, har Nyköpings läroverk för en tid sedan gjorts till fullständigt äfven på reallinien. Anledningen, hvarför reallinien i nedre och öfre sjunde klassen indrogs, var den, att det visat sig, att, oaktadt läroverket var fullständigt på reallinien, hade det ett synnerligen ringa antal lärjungar, så ringa, att man icke ansåg det vara lönt att der längre uppehålla särskild undervisning. Det har nemligen visat sig, att under åren 1879—1884 funnos endast 4 realister och under åren 1884—1889 blott 6, ehuru väl antalet den senaste terminen var 12. Denna omständighet, att antalet realister varit så ringa, har tyckts utskottet motivera den uppfattningen, att läroverket icke behöfde göras fullständigt på reallinien, förr än det visade sig, att lärjungeantalet ökades.

Nu kan det synas, som om utskottet icke heller bort föreslå, att Vesterås skulle blifva fullständigt på reallinien. Men det är dock en liten skilnad. Vesterås är en stiftsstad. Och då det finnes ett realläroverk i stiftet, der matematik, fysik och kemi läsas, så vore det olämpligt, om det icke funnes lärare för meddelande af undervisning i dessa ämnen. Och när lärareprof skola afläggas i Vesterås, måste det der finnas ett fullständigt läroverk på reallinien. Annorlunda är förhållandet med Nyköping, som ej är stiftsstad.

Herr Hedin: Herr talman! Jag vill icke, att ett utskottets befogenhetsområde skall på det sättet inskränkas, att utskottet finner sig alldeles klafbundet. Men det förefaller, lindrigast sagdt, i högsta grad tveksamt, hvar utskottet kunnat hemta någon formel rätt till sitt förslag med afseende på Vesterås. Det förefaller mig så tveksamt, att jag för min del icke kan bifalla ett sådant förslag, äfven om jag för öfrigt skulle anse det vara i sak riktigt. Derfor finner jag ingenting annat vara att göra, än att angående hela den fråga, som är föremål för behandling i den förevarande 13 punkten, bifalla Kongl. Maj:ts proposition oförändrad.

Ang. undervis-
ningen å real-
linien vid vissa
läroverk.
(Forts.)

Herr Hederstierna: Så ofullständigt med afseende på formen måtte väl utskottets förslag icke vara, då det blifvit antaget af Första Kammaren, och ingendera af talmännen satt i fråga att vägra proposition derpå. Kan man således få ingå i realpröfning af frågan, så vill jag för min del ej uttala mig om, huruvida Nyköping är i behof af en utsträckning utaf reallinien i den sjunde klassen. Men att ett sådant behof finnes i Vesterås, kan jag icke allenast vitsorda, utan därför finner man fullständigt stöd i utskottets betänkande. Det är dessutom klart, att, när ett läroverk beröfvas högsta klassen på en bildningslinie, der undervisning meddelas, måste den bildningslinien få allt färre och färre lärjungar. De öfvergå redan på ett tidigare stadium till sådana läroverk, der de kunna erhålla utbildning till maturitetsexamens afläggande.

Det har vidare redan af herr Bergman blifvit påpekadt, att i Vesterås finnes en särskild omständighet att beakta: der skola lärareprof afläggas, och därför behöfves, så att säga, nödigt undervisningsmateriel. Då nu utskottet enhälligt tillstyrkt denna förändring i afseende på Vesterås läroverk, vill jag också hos kammaren anhålla om bifall till utskottets betänkande i denna del, utan att motsätta mig bifall till herr Edelstams förslag.

Häruti instämde herr *Ersson* i Vestlandaholm.

Herr talmannen lät nu uppläsa *mom. b)*, deri utskottet hemställt, att Riksdagen måtte för sin del besluta, att undervisning å reallinien må meddelas vid högre läroverket i Vesterås äfven i sjunde klassen; hvarefter

Herr Hedin yttrade: Utskottet har visserligen yttrat på sid. 61 af betänkandet, att ortens invånare hos Kongl. Maj:t gjort framställning om upprättande af en reallinie i sjunde klassen af Vesterås läroverk. Men så vidt jag känner, har en framställning, gjord af en Orts invånare till Kongl. Maj:t, hvilken framställning Kongl. Maj:t icke funnit föranleda till någon propositions aflåtande till Riksdagen, icke hittills kunnat betraktas som en motion väckt vid riksdagen. Icke heller vet jag, hvar utskottet i detta fall kunnat taga sig någon motionsrätt. Medan jag således nyss yttrade, att jag var tveksam i afseende på denna utskottets rätt, vill jag nu, för att vara upprigtig, säga att jag förnekar denna rätt. Jag yrkar därför, herr talman, bifall till Kongl. Maj:ts proposition oförändrad och afslag på utskottets hemställan, i hvad den skiljer sig från den kongl. propositionen.

Herr Petersson i Runtorp: Jag har begärt ordet endast för att yrka afslag å så väl den kongl. propositionen som utskottets förslag, emedan jag tycker, att meningarna i denna fråga äro så delade angående hvad man bör göra och icke göra, att jag tror alltsammans blir ett »sammelsurium». Det kan vara tids nog att framdeles besluta härom. Jag yrkar afslag.

Herr Jonsson i Hof: Hvad beträffar utskottets befogenhet att göra ifrågavarande hemställan, så tror jag man kan härleda densamma ur den omständigheten, att frågan i hela sin vidd blifvit förelagd utskottet. Man har då ansett sig kunna göra de förändringar, som ansetts lämpliga och icke föranledt ökade utgifter. Att gå längre än utskottet föreslagit, det skulle icke vara önskligt. Det är så få lärjungar vid det ifrågavarande läroverket, att det icke kan vara skäl att bekosta särskild undervisning på reallinien i högsta klassen. Jag tror, att man gör klokast uti att bifalla utskottets förslag, och jag skall därför be att få yrka bifall till detsamma.

Ang. undervisningen å reallinien vid vissa läroverk.

Herr Hederstierna: I afseende på utskottets befogenhet ber jag att få återropa herr Dahns motion, hvari föreslås, att Riksdagen måtte vidtaga sådana ändringar i den kongl. propositionen, i hvad den afser de allmänna läroverkens organisation, som kunna genomföras utan ökade statsanslag. Då utskottets förslag i afseende på utsträckningen af reallinien i Vesterås icke föranleder ökade utgifter för staten, utan det blir möjligt det oaktadt att indraga en lärareplats vid läroverket, lär det icke saknas befogenhet för utskottets förslag eller kammarens beslut.

Öfverläggningen var slutad. I fråga om *mom. a)* hade derunder yrkats *dels* bifall till utskottets hemställan, *dels* afslag å densamma, i hvad den skilde sig från Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, och bifall till denna framställning oförändrad, och *dels* slutligen afslag å såväl Kongl. Maj:ts som utskottets förslag. Herr talmannen upptog hvart och ett af dessa yrkanden till proposition och fann svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för bifall till utskottets hemställan. Som votering begärdes, förnyades propositionerna å de båda återstående yrkandena, för bestämmande af kontrapositionen, dervid herr talmannen förklarade, att, enligt hans uppfattning af svaren, yrkandet om bifall till Kongl. Maj:ts proposition hade flertalets mening för sig. Men jemväl i fråga om kontrapositionen blef votering begärd, i följd hvaraf nu först uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som till kontraposition i hufvudvoteringen angående 13 punkten *mom. a)* i särskilda utskottets utlåtande n:o 1 antager yrkandet om afslag å utskottets hemställan, i hvad den skiljer sig från Kongl. Maj:ts proposition i denna del, och bifall till denne senare oförändrad, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraproposition i nämnda votering antagit yrkandet om afslag å såväl utskottets hemställan som Kongl. Maj:ts omförmälda framställning.

Den votering, som anställdes efter denna voteringsproposition utföll med 89 ja mot 42 nej; och erhöll sålunda propositionen för hufvudvoteringen följande lydelse:

Den, som bifaller i oförändradt skick hvad särskilda utskottet hemställt under mom. a) af punkten 13 i utlåtandet n:o 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren afslagit nämnda hemställan, i hvad den skiljer sig från Kongl. Maj:ts framställning i ämnet, och bifallit denna senare oförändrad.

I hufvudvoteringen afgåfvos 65 ja-röster och 68 nej-röster, hvadan kammaren beslutat i enlighet med nej-propositionens innehåll.

Beträffande vidare utskottets hemställan i mom. b) hade yrkats *dels* bifall och *dels* afslag. Herr talmannen gaf propositioner å båda dessa yrkanden och fann propositionen på bifall vara med öfvervägande ja besvarad. Votering begärdes och företogs enligt följande nu uppsatta och af kammaren godkända omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad särskilda utskottet hemställt under mom. b) i 13:de punkten af utlåtandet n:o 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, är utskottets nämnda hemställan af kammaren afslagen.

Omröstningen visade 55 ja men 62 nej; och hade kammaren alltså afslagit utskottets ifrågavarande hemställan.

I anseende till den långt framskridna tiden uppsköts den vidare behandlingen af föreliggande utlåtande till nästa sammanträde.

§ 3.

Till bordläggning anmäldes statsutskottets memorial:
n:o 64, med förslag till åtskilliga stadganden, hvilka böra införas i det nya reglementet för riksgäldskontoret; och
n:o 65, angående väckt förslag om gratifikation åt f. d. kanslisten C. W. Malm.

Dessa ärenden skulle uppföras främst å föredragningslistan för nästa sammanträde.

§ 4.

Justerades protokollsutdrag; hvarefter kammarens ledamöter åtskildes kl. 12,23 på natten.

In fidem
A. E. J. Johansson.
